

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2025

Bc. Diana Kuncová

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Socioekonomické vlivy regionální zahraniční imigrace na veřejný sektor v ČR
Diplomová práce

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2023/2024

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Diana Kuncová**
Osobní číslo: **E22501**
Studijní program: **N0488A050001 Hospodářská politika a veřejná správa**
Specializace: **Ekonomika veřejného sektoru**
Téma práce: **Socioekonomické vlivy regionální zahraniční imigrace na veřejný sektor v ČR**
Zadávací katedra: **Ústav ekonomických věd**

Zásady pro vypracování

Práce se bude zabývat zahraniční migrací jako faktorem působícím na vývoj české ekonomiky, zejména s ohledem na veřejný sektor. Jejím cílem je ozřejmit podmínky, za nichž mohou být pracovní síly migračního původu podstatným přínosem pro tento sektor i ekonomiku obecně. Na druhé straně se pozornost soustředí i na nároky, které v rámci veřejného sektoru imigrací vznikají.

Osnova:

- Teoretické přístupy k migraci, zejména migraci zahraniční.
- Migrační toky a migrační stavy.
- Stimulativní a destimulativní faktory působící na zahraniční migraci.
- Ekonomicky relevantní charakteristiky zahraniční migrace (ZM).
- Sektorová struktura zaměstnanosti ZM, se zřetelem na veřejný sektor.
- Problém "překvalifikovanosti".
- Prostorová distribuce pracovních sil. migračního původu ve veřejném sektoru.
- Vliv ZM na český trh práce a na vývoj české ekonomiky.

Rozsah pracovní zprávy: **cca 50 stran**
Rozsah grafických prací: **-**
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

CIZINCI v České republice 2022, (2023). Praha, Český statistický Úřad,
ILINITCHI, C. P. (2016) Vybrané teorie migrace a jejich význam při vytváření migračních politik. In: Archív časopisu Ekonomická teorie [online], Dostupné na <https://www.vse.cz/polek/archiv.php>
KING, Russell, ed. (2008). Atlas lidské migrace. Praha: Mladá fronta
MACHÁČEK, J. (2016) Aktuální masová migrace do Evropy. In: Šídlo, L. – Burcin, B. (eds): Migrace a demografické výzvy; Praha, Oeconomica,
YAUKEY, D. – ANDERTON, D.L. – LUNGUIST, J.H. (2007) Demography, The Study of Human Population. Long Grove: Waveland Press.,
NIJKAMP, P., POOT, J. (2012). Migration Impact Assessment: A State of the Art. Amsterdam: Vrije Universiteit
PORSCHE, S. Státní a nestátní sektor v oblasti migrace a integrace (2019) České Budějovice, ZSF JU v Českých Budějovicích

Vedoucí diplomové práce: **prof. Ing. Jaroslav Macháček, CSc.**
Ústav ekonomických věd
Oponent diplomové práce: **doc. Ing. Romana Provazníková, Ph.D.**
Ústav ekonomických věd
Datum zadání diplomové práce: **1. září 2024**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2025**

prof. Ing. Jan Stejskal, Ph.D. v.r.
děkan

L.S.

doc. Ing. Romana Provazníková, Ph.D. v.r.
garant studijního programu

V Pardubicích dne 1. září 2024

Prohlašuji:

Práci s názvem „Socioekonomické vlivy regionální zahraniční imigrace na veřejný sektor v ČR“ jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 25. 08. 2025

Diana Kuncová v.r.

PODĚKOVÁNÍ

Mé poděkování patří prof. Ing. Jaroslavu Macháčkovi, CSc. za odborné vedení, vstřícný přístup, trpělivost, cenné rady a čas, který mně v průběhu zpracování diplomové práce věnoval.

ANOTACE

Diplomová práce se zabývá socioekonomickými vlivy regionální zahraniční imigrace na veřejný sektor v České republice. Analýza je zaměřena na prostorovou distribuci ekonomicky aktivních cizinců, jejich sektorovou strukturu zaměstnanosti a problém „překvalifikovanosti“. Cílem práce je ozřejmit podmínky, za kterých mohou být pracovní síly migračního původu podstatným přínosem pro veřejný sektor, ale i ekonomiku obecně. Na straně druhé je pozornost soustředěna i na nároky, které imigrací na veřejný sektor vznikají.

KLÍČOVÁ SLOVA

migrace, pracovní trh, veřejný sektor, nároky imigrace, sektorová struktura zaměstnanosti

TITLE

Socio-Economic Effects of Regional International Immigration on the Public Sector in the Czech Republic.

ANNOTATION

The thesis deals with the socio-economic impacts of regional foreign immigration on the public sector in the Czech Republic. The analysis focuses on the spatial distribution of economically active foreigners, their sectoral employment structure, and the issue of „overqualification“. The aim of the thesis is to clarify the conditions under which a migrant workforce can represent a significant benefit for the public sector as well as for the economy in general. At the same time, attention is also paid to the demands that immigration places on the public sector.

KEYWORDS

migration, labour market, public sector, demands of immigration, sectoral employment structure

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK	10
ÚVOD	11
1 TEORETICKÁ ČÁST	13
1.1 Terminologická základna migrace	13
1.2 Přístupy k typologii migrace	14
1.2.1 Typologie migrace dle Henig (2007)	14
1.2.2 Typologie migrace dle Bartoš, Macháček et al. (2011)	16
1.3 Teoretické přístupy k migraci	19
1.3.1 Předchůdci moderních teorií	20
1.3.2 Soudobé teorie vysvětlující příčiny migrace	23
1.4 Migrační toky a migrační stavy	31
2 PRAKTICKÁ ČÁST	36
2.1 Prostorová distribuce cizinců v České republice	36
2.1.1 Prostorová distribuce ekonomicky aktivních cizinců v hl. m. Praze	41
2.1.2 Prostorová distribuce ekonomicky aktivních cizinců v STC	43
2.1.3 Prostorová distribuce ekonomicky aktivních cizinců v KKH	44
2.2 Sektorová struktura zaměstnanosti cizinců v České republice	45
2.2.1 Sektorová struktura ekonomicky aktivních cizinců v hl. m. Praze	52
2.2.2 Sektorová struktura ekonomicky aktivních cizinců v STC	54
2.2.3 Sektorová struktura ekonomicky aktivních cizinců v KKH	56
2.3 Dotazníkové šetření – vhlad do problematiky překvalifikovanosti	58
2.4 Nároky a přínosy zahraniční migrace na veřejný sektor a ekonomiku	64
2.4.1 Nároky zahraniční migrace	64
2.4.2 Přínosy zahraniční migrace	67
ZÁVĚR	70

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK.....	72
POUŽITÁ LITERATURA	73
SEZNAM PŘÍLOH.....	76

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ČSÚ	Český statistický úřad
DESA	Odbor pro ekonomické a sociální otázky OSN
HKK	Královéhradecký kraj
ILO	Mezinárodní organizace práce
IOM	Mezinárodní organizace pro migraci
MO	Obrat migrace
MPO	Ministerstvo práce a obchodu
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MS	Saldo migrace
MV	Ministerstvo vnitra
NELM	Nová ekonomie pracovní migrace
OSN	Organizace spojených národů
PHA	Hlavní město Praha
STC	Středočeský kraj

ÚVOD

Migrace představuje jeden z nejvýznamnějších společenských jevů současnosti. Přibližně v posledních 20 letech žijeme v tzv. „age of migration“. V globalizovaném světě se stal pohyb osob za prací, vzděláním nebo bezpečím nedílnou součástí společnosti. Migrace s sebou však přináší celou řadu sociální, ekonomických, politických a kulturních výzev. Její dopady se promítají do celé společnosti, od trhu práce a vzdělávání přes zdravotnictví až po bezpečnost. Vlivy migrace zasluhují pozornost i z hlediska fungování veřejného sektoru. Právě veřejný sektor je postaven před výzvou zajistit rovný přístup k základním službám, podporovat integraci a reagovat na měnící se strukturu obyvatelstva.

Česká republika se v posledních dvou desetiletích proměnila z převážně emigrační země na cílovou destinaci zahraničních pracovníků. Tento trend se výrazně projevil především po roce 2004, kdy vstup ČR do Evropské unie otevřel pracovní trh občanům dalších členských států, a dále zesilovat zejména v souvislosti s ekonomickým růstem. Další výrazný nárůst byl ovlivněn migrační vlnou v důsledku ruské invaze na Ukrajinu v roce 2022.

Cílem práce je ozřejmit podmínky, za kterých mohou být pracovní síly migračního původu podstatným přínosem pro veřejný sektor, ale i ekonomiku obecně. Na straně druhé je pozornost soustředěna i na nároky, které imigrací na veřejný sektor vznikají. Dílčí cíl práce si klade prostřednictvím dotazníkového šetření za úkol přiblížit problém „překvalifikovanosti“.

Pozornost je zaměřena především na prostorovou distribuci ekonomicky aktivních cizinců a sektorovou strukturu jejich zaměstnanosti ve vybraných územních celcích České republiky. Kombinací teoretických poznatků a statistických dat se práce snaží přispět k lepšímu pochopení vztahu mezi migrací, trhem práce a veřejným sektorem a nabídnout pohled na regionální specifika migrace v hlavním městě Praze, Středočeském kraji a Královéhradeckém kraji.

Za účelem prozkoumání výše zmíněného je diplomová práce rozčleněna do následujících částí.

Teoretická část práce se v úvodu zaměřuje na základní pojmy spojené s migrací a jejich vymezení. První část blíže specifikuje pojem migrace a zaměřuje se na její různé druhy dle rozdílných typologií. Dále jsou v práci popsány teoretické přístupy k migraci, které částečně vysvětlují příčiny migračních pohybů a lépe se snaží vysvětlit motivaci jedinců ke změně svého obvyklého pobytu. Poznatky o příčinách a důsledcích migrace jsou následně použity v praktické části práce. Po představení základní terminologie migrace a teoretických přístupů se další kapitola zaměřuje na konkrétní analytické nástroje, které umožňují kvantifikovat migrační

procesy a vyhodnocovat jejich dynamiku, přičemž některé nástroje nejsou dále v praktické části práce využity. Mají však svůj význam z hlediska analýzy migračních procesů.

Praktická část diplomové práce je zaměřena na prostorovou distribuci a sektorovou strukturu zaměstnanosti ekonomicky aktivních cizinců na území České republiky. Pomocí proběhlého dotazníkové šetření je pak přinesen vhled do problematiky „překvalifikovanosti“. První kapitola praktické části práce se zabývá prostorovou distribucí cizinců na území celé České republiky v letech 2018–2023 a ve vybraných územních celcích (v hlavním městě Praze, Středočeském kraji a Královéhradeckém kraji). Další část se soustřeďuje na sektorovou strukturu ekonomicky aktivních cizinců na celém území České republiky a v jednotlivých uvedených krajích. V této části práce je současně definován i veřejný sektor prostřednictvím mezinárodní klasifikace CZ-NACE. Na základě tohoto vymezení se dále věnuje poroznost zastoupení cizinců ve veřejném sektoru. Následující část práce hodnotí získaná data z dotazníkové šetření, zejména s ohledem na „převalifikovanosti“ cizinců na území České republiky. Závěrečná část diplomové práce se věnuje vybraných nároků a přínosů, které zahraniční migrace přináší.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Terminologická základna migrace

Při definici pojmu migrace je nutné nejprve uvědomění, z jakého pohledu je na migraci nahlíženo. Migrace je pojem široký, který se vyskytuje napříč mnoha vědních oborů (sociologie, demografie, ekonomie nebo např. i astrologie). Bartoš, Macháček et al. (2011) uvádějí, že „migraci v širším obecném kontextu rozumíme přímý pravidelně se opakující nebo jednorázový prostorový přesun skupin objektů, organismů všeho druhu případně lidí.“ Vymezení pojmu migrace se neliší pouze z pohledu jednotlivých vědních oborů, ale také z pohledu jednotlivých zemí.

S ohledem na účel této práce je důležité přiblížení pojmu migrace lidí, zejména s ohledem na migraci zahraniční. Tento pojem je ne zcela vyhraněným a stabilizovaným. V obecné rovině lze lidskou migraci chápat jako mechanický pohyb obyvatelstva, kdy dochází k přesunu osob z jedné oblasti do druhé s cílem se v nové oblasti trvale nebo dočasně usadit. Podle Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) je migrací jakýkoli přesun osoby nebo skupiny osob, jak přes mezinárodní hranice, tak i vně státu, bez ohledu na motiv a dobu trvání. Tyto definice lidské migrace jsou stále poměrně vágní, neboť představují všechny formy migrace – domácí / zahraniční migraci, dobrovolnou / nucenou migraci, nehledě na legálnost a motiv migrace. (IOM 2011 ze Soběhartová, 2017)

Konkrétněji, mezinárodní migrace je dle Ministerstva vnitra ČR pohyb jednotlivců a skupin osob mezi územími jednotlivých zemí světa, přičemž migrace může být krátkodobá, dlouhodobá, trvalá i opakovaná (cirkulární). (MV ČR, 2018) Obdobně definuje mezinárodní migraci i UN DESA (Ekonomický a sociální odbor OSN), který tuto formu migrace popisuje jako změnu bydliště z jedné země do druhé.

„Migrace je považována za jednu z nejvýznamnějších globálních výzev. Na jedné straně funguje jako akcelerator globalizace; na druhé straně je sama podporována a urychlována jinými globalizačními procesy (rozvojem informačních technologií, dopravní infrastruktury, vzdělání atd.). Jelikož migrační toky proudí hlavně z chudých zemí do rozvinutých, vzniká na straně států, a to nejen přijímacích, potřeba migrační toky zkoumat, ovlivňovat a usměrňovat.“ (Ilinitch, 2010)

Pracovní migrace na mezinárodní úrovni, je pak charakterizována jako pohyb osob z jejich do jiného státu za účelem získání zaměstnání, přičemž toto platí i při pohybu uvnitř vlastního státu. Tato forma migrace je založena na motivaci získání výdělku. Mezinárodní organizace práce

(ILO) zahrnuje do pracovní migrace i takové osoby, které překročili území jiného státu a jsou na jeho území zaměstnání nebo nezaměstnání a práci aktivně hledají. Praktická část diplomové práce však vychází z dat Českého statistického úřadu, která zahrnutí pouze osoby aktivně zapojené do trhu práce. Současně je důležité uvědomění, že ne veškerá pracovní migrace, znamená současně i mezinárodní migraci. Mezinárodní migrace je spojována se změnou svého obvyklého místa pobytu. Tato podmínka se pracovní migrace nutně týkat nemusí.

S ohledem na charakter práce je vhodné uvést i definici pojmu „migrant“, který je v literatuře definován různou terminologií. Za migranta bývá zpravidla označována taková osoba, která překročí mezinárodní hranice a setrvá v jiné zemi po dobu více než jednoho roku. Zahraniční i česká literatura používá pro označení osoby překračující hranice i pojem „imigrant“ tj. přistěhovalec. Tento pojem je čteně uveden i v diplomové práci. V tomto případě však není brát ohled na dobu setrvání. Český právní řád tento pojem nezná a užívá namísto něho termín cizinec, který, jak uvádí ve své publikaci M. Palát (2014), možná až příliš zdůrazňuje odlišnosti či cizinnost migranta na rozdíl od neutrálního termínu imigrant. (Palát, 2014).

1.2 Přístupy k typologii migrace

Migraci lze rozčlenit dle různých kritérií. V literatuře je možné nalézt velké množství členění, kde řada autorů pracuje s vlastní typologií. Poměrně celistvou kategorizaci migrace obsahuje například studie Heniga (Henig, 2007), která rozděluje migraci dle tří kritérií: kritéria lokalizace, kritéria příčiny a kritéria časovosti. Komplexněji a poměrně podrobně zpracovanou typologii migrace nabízí obsah od autorů Bartoš, Macháček et al. (2011).

1.2.1 Typologie migrace dle Henig (2007)

Tři kritéria, podle kterých Henig kategorizuje migraci jsou již jednou uvedeny v textu výše. Prvním z kritérií, kritérium lokalizace dělí migraci na mezinárodní a národní. Dle kritéria příčiny lze rozlišit migraci na dobrovolnou a nedobrovolnou a poslední uvedené kritérium časovosti umožňuje rozdělení na migraci permanentní a dočasnou. (Palát, 2014)

Mezinárodní migrace

Tento pojem je důležitý vzhledem k tématu práce. K mezinárodní migraci dochází při pohybu osob mezi odlišnými zeměmi stejného kontinentu či různými kontinenty vzájemně, tzv. mezikontinentální migrace. Mezinárodní migrace mění počet obyvatel daného státu (kontinentu). Další podskupinou mezinárodní migrace je dle Heniga migrace regionální, která

je mění počet obyvatel v rámci skupiny států např. migrace střední Evropy či jiného seskupení států (EU).

Národní migrace

Národní migrace je specifikována jako interní migrace uvnitř jednoho státu. Národní migrace naopak od mezinárodní nemění počet obyvatel daného státu. V rámci národní migrace lze vymezit i migraci regionální (stejně jako u migrace mezinárodní) či migraci lokální. U národní migrace zahrnuje regionální migrace pohyb mezi jednotlivými sídleními jednotkami daného státu, což poněkud lépe odráží použití tohoto termínu. Na migraci lokální lze nahlížet jako na pohyb osob v menší části prostoru, než je tomu u migrace regionální.

Dobrovolná migrace

Jde o typ migrace vyvolanou vlastní iniciativou a vlastní dobrovolnou a vědomou volbou. Zpravidla se do takové migrace řadí pohyb obyvatelstva za účelem nalezení nového pracovního místa, z důvodu sjednocení rodin či vzdělání a studia mimo území původu.

Nedobrovolná migrace

Jedná se o migraci, které dle Heniga předchází akt nedobrovolného rozhodnutí. V obecném pojetí se jedná v případě nedobrovolné migrace jedná například o politické, náboženské nebo enviromentální důvody. Podle síly lze dále nedobrovolnou migraci rozlišit na vnucenou a nucenou. U vnucené migrace se jedná o vyjádření nerovných mocenských vztahů mezi lidmi, kdy má jedna strana moc a sílu přimět stranu druhou k migraci. Vnucená migrace nastává například v průběhu válek, kdy dochází k masovému vyhnání obyvatelstva nebo v případě tzv. sociálního inženýrství (výstavba přehrad, nová průmyslová výstavba atd.). Vynucená migrace je vymezena například odchodem v důsledku nepříznivých enviromentálních ohrožení (povodně, nedostatek vody, epidemie, hladomor, půdní eroze apod.). (Henig, 2007) Mezinárodní organizace pro migraci (IOM, 2010) v rozdělení nedobrovolné migrace do takové podrobnosti nezachází a zastřešuje Henigovo rozdělení migrace vnucené a vynucené pod jeden pojem „migrace nucené“. (Palát, 2014)

Poslední z kritérií, kritérium časovosti Henig nerozvádí více než pouze na permanentní a dočasnou migraci. Permanentní migrace je charakteristická trvalou změnou pobytu osob. Oproti tomu je dočasná migrace vyjádřena přesídlením osob pouze na dobu omezenou. (Palát, 2014)

1.2.2 Typologie migrace dle Bartoš, Macháček et al. (2011)

Dle publikace od autorů Bartoš, Macháček et al. (2011) je migrace kategorizována celkem do šesti různých hledisek. Ve srovnání s Henigem publikace nabízí podrobnější členění, které je uvedeno v tabulce níže.

Obrázek 1: Kategorizace migrace dle Bartoš, Macháček et al. (2011)

Hledisko migrace	Kategorizace migrace
a) Územní hledisko	vnitřní x mezinárodní
b) Hledisko migračních směrů	emigrace – imigrace, reemigrace vystěhování – přistěhování, návrat
c) Hledisko vnitřního souhlasu	dobrovolná x nucená
d) Hledisko legálnosti	legální x nelegální
e) Hledisko sídelních systémů	v rámci procesů urbanizace, suburbanizace, reurbanizace, deurbanizace
f) Hledisko migračních příčin	ekonomická, bezpečnostní (politická), životní prostředí, kvalita života

Zdroj: (Bartoš, Macháček et al., 2011)

Toto členění migrace používá odlišné názvosloví a je rozšířeno o kategorizaci: migračních směrů, legálnosti migrace, migraci související s vývojem osídlení a jejich příčin, které podrobněji práce dále rozvádí.

Hledisko migračních směrů

Jedním z používaných hledisek dělení migrace je i směr migračního toku v souvislosti k určitému, studovanému území. Vymezení tohoto rozdělení úzce souvisí s tématem práce, která se zabývá zejména tzv. imigrací. V případě imigrace se jedná o přistěhování obyvatelstva do cílového území. Naopak protichůdným typem migrace oproti imigraci je tzv. emigrace, která je definována jako vystěhování obyvatel z určitého území. Pokud dochází k vystěhování a opětovnému návratu obyvatel do určitého území, hovoříme o tzv. reemigraci. Příčiny pohybu obyvatelstva mohou být různé – ekonomické, politické, demografické či environmentální (viz *Hledisko migračních příčin*). (Bartoš, Macháček et al., 2011)

Hledisko legálnosti

Dalším možným způsobem, jakým lze migraci rozlišit je rozdělení na migraci legální a migraci nelegální. O nelegální migraci lze hovořit spíše až ve 20. letech 20. století, které je spojeno se vznikem moderního státu, tak jak ho známe dnes. Obecně nelegální migrace vzniká v souvislosti s legislativním omezením pohybu osob, jako například zákaz překročení hranic určitého území či nutnost povolení k překročení hranice daného územního celku. Současná nelegální migrace je často spojována s řadou rizik, která jsou vázaná jak na samotného migranta, tak i dané území (snížená ochota integrace, zvýšená bezpečnostní hrozba, nelegální ekonomické aktivity). (Bartoš, Macháček et al., 2011), (Ministerstvo vnitra ČR, 2023)

Pro účely práce je nezbytné vymezení nelegální migrace i způsobem, jakým je definována ze strany České republiky. V souvislosti se vstupem České republiky do Schengenského prostoru v roce 2008 bylo nezbytné pojetí definice nelegální migrace důkladně upravit. Z tohoto důvodu neexistují ani srovnatelné statistiky nelegální migrace po roce 2008 s roky před tímto datem. Statisticky je rok 2008 považován ve sledování nelegální migrace za rok „nulový“. Od tohoto data jsou na území České republiky sledovány dvě základní kategorie nelegální migrace. Nelegální překročení vnější Schengenské hranice ČR, která zahrnuje osoby, které překročily nebo se pokusily překročit hranici Schengenského prostoru a nelegální pobyt, který se vztahuje na osoby nedodržující zákonem předepsané podmínky pro pobyt cizince. (Český statistický úřad, 2022).

Hledisko sídelních systémů

Další uplatňované hledisko rozdělení migrace souvisí s vývojem sídelních systémů. V této souvislosti hovoříme zejména o procesech urbanizace, suburbanizace, deurbanizace a reurbanizace. O procesu urbanizace se hovoří jako o procesu, kdy v důsledku rozvoje průmyslu začíná docházet k migraci obyvatel z venkovských oblastí do městských sídel. V 19. století a počátkem 20. století se proces urbanizace odehrával především v Evropě a v Severní Americe. Například ve Spojených státech v období prvních šedesáti let 20. století docházelo k masivnímu přesunu obyvatel do městských aglomerací vlivem velké industriální expanze. (Russell, 2008) Ve 20. století se však proces urbanizace stal globálním procesem, do kterého se ve stále větší míře zapojují i méně ekonomicky rozvinuté země.

V důsledku rychlého rozvoje měst a s tím souvisejícím zvyšujícím se počtem obyvatel, dochází i k značné řadě enviromentálních, technických a sociálních problémů (dostupnost vody, ztráta tradiční krajiny, zhoršená dopravní dostupnost atd.). Tyto negativní důsledky často vedou

k opačnému směru migrace z venkov-město do opačné tendence do tzv. suburbanizace a deurbanizace. Proces suburbanizace představuje přesun obyvatel a některých jejich aktivit z jádrového města do jeho zázemí. Pojednává o typickém procesu rozšiřování území města. Deurbanizace je charakterizována odlivem obyvatelstva z metropolitního centra zpět do venkovských oblastí, tj. vyjadřuje přesný protiklad pojmu suburbanizace. Zatímco nejčastějším důvodem suburbanizace bývají vysoké náklady na bydlení v centru města, u deurbanizace jsou příčinnou zejména enviromentální důvody. (Bartoš, Macháček et al., 2011). Poslední z uvedených pojmů tzv. reurbanizace je spojen především se snahou o znovuoživení a návratem obyvatelstva zpět do městských center.

Hledisko migračních příčin

Migraci je možné kategorizovat i pomocí příčin, které jsou již okrajově zmiňovány v předchozím textu a v jejichž důsledku k migraci dochází. Důvodů pro migraci existuje celá řada a jednotlivé motivy se často prolínají. Dle publikace od autorů Bartoš, Macháček et al. (2011) jsou příčiny migrace v základu děleny na migraci z ekonomických, bezpečnostních a enviromentálních důvodů.

Ekonomická migrace je vázána na celkovou kondici hospodářství dané země. Jedná se zejména o migraci z důvodu lepší pracovní příležitosti, vyššího výdělku a životního standardu nebo lepšímu přístupu ke vzdělání. Pod pojem ekonomické migrace lze zařadit i pojem sezónní migrace, kdy je migrace podmíněna krátkodobým a někdy i opakujícím se výhodným výdělkem. „Podle OSN bylo v roce 2017 na světě 164 milionů lidí, kteří migrovali za vidinou lepší práce. To je skoro třetina všech mezinárodních migrantů.“ (Evropský parlament, 2023)

Ekonomické aspekty migrace úzce souvisí s demografickou situací země. Demografický vývoj, jako stárnutí nebo růst populace formuje nabídku a poptávku na trhu práce a tím i směry ekonomické migrace.

Migrace z důvodu bezpečnosti je spojována se společensko-politickou situací země. K odchodu z vlasti obyvatele vede etnické, náboženské a kulturní utlačování, nebo politická situace země. Jedna z nejvlivnějších proměnných odchodu je únik před ozbrojeným konfliktem nebo jeho hrozba. Jedná se tak o migraci motivovanou obavou o život, ochranou rodiny nebo zajištěním základních práv a bezpečnosti. (Evropský parlament, 2023)

Environmentální migrace se pojí s nepříznivými změnami životního prostředí a provází lidstvo napříč celou historií. Obyvatelé odcházejí ze svého stávajícího bydliště v důsledku přírodních

katastrof, jako jsou povodně, zemětřesení či sucha, ale i dlouhodobých změn klimatu, desertifikace nebo zvyšování hladiny moří. Tyto faktory vedou k ztrátě obydlí, zhoršení životních podmínek a omezení možností obživy. Environmentální migrace tak může mít jak krátkodobý charakter, tak i dlouhodobý, spojený s trvalým zhoršováním životních podmínek. (Bílková, 2021)

1.3 Teoretické přístupy k migraci

Migrace představuje složitý a rozmanitý společenský jev, který je ovlivňován širokou škálou ekonomických, sociálních, politických, kulturních i environmentálních faktorů. První teoretické koncepty hodnotící tento jev, které se snaží vysvětlit příčiny, mechanismy a důsledky migračních pohybů, se začaly objevovat v 2. polovině 19. století. To je oproti ostatním vědecko-sociálním disciplínám značně později. Tyto teorie vycházejí z odlišných metodologických přístupů a reflektují dobové podmínky, v nichž vznikaly, a to od prvních snah o statistického zachycení zákonitostí migrace až po komplexnější systémové modely reflektující globalizaci a transnacionalismus.

Teoretické přístupy umožňují lépe porozumět motivaci jednotlivců k migraci, širším strukturálním společenským a ekonomickým podmínkám určující charakter a intenzitu migračních pohybů a zohledňují dopad na mezinárodní vztahy. Současně tyto teoretické přístupy poskytují základní hodnotící rámec pro tvorbu migračních politik a efektivní nastavení nástrojů řízení migrace. Migrační teorie usilují především o podchycení hlavních faktorů migrace, o jejich systematizaci a zachycení vlivu na migraci, přičemž žádná z teorií nedokáže obsáhnout celou komplexnost migrační reality. Komplexní modely by měly umět předpovědět velikost a směr migrace, zohlednit asimilační proces migrantů a vyhodnotit dopad migrace na cílovou zemi. (Procházková Ilinitchi, 2010) V realitě se jednotlivé přístupy pouze doplňují a společně vytvářejí mozaiku dílčích vysvětlení migračních procesů.

V této kapitole jsou postupně představeny vybrané teoretické koncepty migrace v jejich historickém sledu. Pozornost je věnována jak klasickým modelům (např. Ravensteinovy zákony, teorie push-pull faktorů či gravitační modely), tak i novějším přístupům, které hodnotí migraci více komplexně.

1.3.1 Předchůdci moderních teorií

Ravensteinovy zákony

Za jednoho z prvních systematických teoretiků migrace je považován anglický geograf a kartograf **Ernst Georg Ravenstein (1834–1913)**. Na základě pozorování migrace ve Velké Británii a Spojených státech amerických formuloval sérii obecných zákonitostí, které zveřejnil ve dvou studiích: *The Laws of Migration* (1885) a *The Laws of Migration: Second Paper* (1889). Tyto práce jsou označovány jako první pokus o vytvoření teoretického rámce pro studium prostorové mobility obyvatelstva a bývají v literatuře uváděny jako základní předchůdce moderních migračních teorií. (Procházková Ilinitchi, 2010)

Ravenstein vycházel z přesvědčení, že migrace není nahodilý proces, ale že vykazuje určité pravidelnosti, které lze shrnout do souboru tzv. **zákonů migrace**. Mezi nejvýznamnější z nich patří například:

- většina migrantů se stěhuje pouze na **krátkou vzdálenost**, zatímco migrace na dlouhé vzdálenosti je relativně vzácná;
- významným cílem migrace jsou především **městské oblasti**, které přitahují obyvatelstvo z venkovských regionů;
- migrace je úzce spjata s **rozvojem průmyslu, obchodu a dopravy**;
- každé větší migrační hnutí vytváří **protisměrné proudy**;
- **ženy** jsou v Ravensteinových analýzách častěji zastoupeny v migraci na **kratší vzdálenosti**, zatímco muži migrují spíše na větší vzdálenosti;
- **nárůst populace velkých měst** je více výsledkem migrace než přirozeného přírůstku;
- hlavním motivem migrace je zejména **ekonomická příčina**, tedy hledání lepších pracovních a životních podmínek. (Procházková Ilinitchi, 2010; Palát, 2014)

Přestože jsou Ravensteinovy závěry do značné míry podmíněny kontextem 19. století a jejich vysvětlující schopnost je omezená, **představují významný historický mezník**. Upozornily na existenci zákonitostí v migračních tocích a položily základ k dalšímu rozvoji migrační teorie. Ravensteinovy „zákony“ tak dodnes figurují v odborné literatuře jako jeden z prvních pokusů o vědecké uchopení fenoménu migrace.

Push-pull teorie

Jedním z nejznámějších a nejčastěji zmiňovaných přístupů k vysvětlení migračních procesů je tzv. push-pull teorie, která vychází z předpokladu, že migrace je výsledkem souhry dvou typů faktorů. Těch faktorů, které jednotlivce či skupiny „**odpuzují**“ ze země původu (push), a těch, které je naopak „**přitahují**“ do země cílové (pull).

Za jednoho z prvních autorů, kteří tuto logiku systematicky formulovali, je považován Donald J. Bogue (1959). Na jeho práci navázal **Everett S. Lee (1966)**, jenž vymezil čtyři základní okruhy podmínek ovlivňujících rozhodnutí k migraci:

1. faktory v místě původu (push),
2. faktory v místě určení (pull),
3. překážky mezi oběma místy (např. geografické, politické, legislativní),
4. individuální charakteristiky potenciálního migranta (věk, vzdělání, rodinná situace).

Další rozpracování tohoto přístupu poskytl **Jansen (1969)**, který ukázal, že kombinace push a pull faktorů může vysvětlovat nejen vnitrostátní, ale i **mezinárodní migrační proudy** (Drbohlav, Uherek, 2007).

Typickými **push faktory** jsou např. vysoká nezaměstnanost, nízká životní úroveň, politická nestabilita, válka, diskriminace nebo degradace životního prostředí. **Pull faktory** naopak představují lepší pracovní příležitosti, vyšší mzdy, dostupnost kvalitního vzdělání a zdravotní péče, politická stabilita či přítomnost již existující komunity migrantů. (Procházková Ilinitchi, 2010). Celkový přehled faktorů dle Lee (1966) uvádí tabulka níže.

Tabulka 1: Přehled „push“ a „pull“ faktorů dle Lee (1966)

PUSH faktory	PULL faktory
nedostatek pracovních míst, málo příležitostí v mnoha ohledech, špatná zdravotní péče, diskriminace, znečištění, špatné podmínky bydlení, válka, primitivní podmínky, přírodní katastrofy, rozšiřování pouští, hladomor, sucho, nedostatek politické nebo náboženské svobody, politické obavy nebo pronásledování, vyhrožování smrtí, zastrahování	pracovní příležitosti, lepší životní podmínky, politická a náboženská svoboda, lepší zdravotní péče, vzdělávání, průmysl, atraktivní podnebí, bezpečnostní důvody, rodinné vazby

Zdroj: (vlastní zpracování dle Palát 2014)

Model push-pull je **jednoduchý a názorný**. Umožňuje na první pohled pochopit základní dynamiku mezinárodní migrace, i proto bývá často využíván nejen v akademické sféře, ale i při politických a mediálních diskusích o migraci.

Je nutné zdůraznit, že **přítomnost push a pull faktorů sama o sobě ještě neznamená, že migrace skutečně nastane**. Jak uvádí Drbohlav a Uherek (2007), rozhodnutí k migraci závisí rovněž na celé řadě dalších okolností: překážkách pohybu (např. migrační legislativa, vízová politika, finanční náklady na přesun), individuálních charakteristikách migrantů (věk, vzdělání, rodinná situace, osobní preference) nebo existenci sociálních sítí, které mohou migraci usnadnit. Tyto okolnosti mohou působení push a pull faktorů významně oslabovat či naopak posilovat.

Douglas Massey (1999) proto zdůrazňuje, že push-pull model nelze chápat jako samostatnou teorii, ale spíše jako popisný rámec. Model je proto užitečný především jako **analytické schéma**, které umožňuje identifikovat základní stimuly migrace. Bez zapojení dalších přístupů (např. teorie migračních sítí, teorie dvojího trhu či institucionální teorie) neposkytuje „**push-pull teorie**“ dostatečně komplexní vysvětlení dlouhodobých migračních procesů.

Gravitační modely

Jedním z nejstarších a zároveň nejpoužívanějších přístupů k analýze migračních toků jsou tzv. **gravitační modely**. Tyto modely vycházejí z analogie s Newtonovým gravitačním zákonem, kdy intenzita migračních proudů mezi dvěma oblastmi je přímo úměrná jejich populační

„hmotnosti“ (velikosti populace, ekonomickému významu) a nepřímo úměrná vzdálenosti mezi nimi. (Procházková Ilinitchi, 2010)

Již Ravenstein (1889) naznačil, že objem migrace klesá s rostoucí vzdáleností. Později tento přístup rozvinuli i další autoři, kteří doplnili, že rozhodující není pouze fyzická vzdálenost, ale i množství příležitostí na cestě mezi místem původu a cílem (tzv. intervening opportunities).

Hlavní přínos gravitačních modelů spočívá v jejich jednoduchosti a schopnosti zachytit základní zákonitosti prostorové mobility obyvatelstva. Používají se zejména v empirických studiích k vysvětlení migračních proudů mezi regiony či státy.

Jejich **limitem** je, že zohledňují především kvantitativní faktory (velikost populace, vzdálenost), ale **opomíjejí sociální, kulturní a institucionální aspekty migrace**. Vzdálenost navíc nemusí být pouze geografická – významně ji mohou modifikovat i jazyková, historická či politická blízkost mezi státy. (Procházková Ilinitchi, 2010)

Z hlediska migračních politik jsou gravitační modely užitečné pro deskriptivní analýzu a predikci objemu toků, avšak samy o sobě neposkytují dostatečný základ pro navrhování opatření, neboť proměnné, se kterými pracují, jsou jen obtížně ovlivnitelné státní politikou. (Drbohlav, Uherek, 2007; Procházková Ilinitchi, 2010)

1.3.2 Soudobé teorie vysvětlující příčiny migrace

Neoklasické modely (makroekonomický pohled)

Neoklasická teorie migrace patří mezi základní soudobé přístupy, které se snaží vysvětlit příčiny mezinárodní migrace prostřednictvím ekonomických mechanismů. V odborné literatuře je dlouhodobě považována za klíčový rámec, z něhož vycházela řada dalších teorií. (Massey, 1999; Drbohlav, Uherek, 2007) Její význam spočívá v tom, že propojuje migraci s fungováním trhu práce a zdůrazňuje roli rozdílů v reálných mzdách mezi zeměmi. (Procházková Ilinitchi, 2010)

Z **makroekonomického pohledu** je migrace chápána jako mechanismus, který vyrovnává nerovnováhy na trzích práce mezi jednotlivými státy. (Procházková Ilinitchi, 2010) Hlavní myšlenky lze shrnout následovně:

- Migrace vzniká v důsledku **rozdílů v reálných mzdách** mezi zeměmi. Pracovní síla odchází z oblastí s nižšími mzdami a vyšší nezaměstnaností (přebytek práce) do zemí s vyššími mzdami a nedostatkem pracovní síly.

- Tento pohyb pracovníků působí na **snížení rozdílů** – odliv pracovní síly z emigračních zemí vede k růstu mezd a poklesu nezaměstnanosti, zatímco příliv pracovníků do imigračních zemí zvyšuje konkurenci a tlačí mzdy dolů.
- **Eliminace mzdového diferenciálu** by podle neoklasického modelu vedla k ukončení migrace, protože by zanikl základní ekonomický stimul k pohybu pracovní síly (Massey, 1999).

Matematicky lze tento vztah vyjádřit zjednodušeně jako:

$$M_{ij}=f(W_i, W_j, C_{ij}),$$

kde M_{ij} představuje migrační tok ze země i do země j , W_i a W_j jsou reálné mzdy v těchto zemích a C_{ij} náklady migrace. (Taylor, 2003 v Procházková Ilinitchi, 2010)

Model propojuje migraci s ekonomickými mechanismy a vysvětluje ji jako součást fungování trhu práce. Empiricky lze skutečně pozorovat, že migrace často směřuje z méně rozvinutých do vyspělejších zemí s vyšší mzdovou úrovní.

Na druhé straně, jak upozorňuje Massey (1999), model je **příliš zjednodušující**:

- předpokládá plně fungující a flexibilní trhy práce, což v praxi neplatí,
- ignoruje politické, institucionální a kulturní bariéry migrace,
- nedokáže vysvětlit, proč migrační proudy často přetrvávají i poté, co se rozdíly v mzdách sníží, což souvisí s působením dalších mechanismů, jako jsou migrační sítě, instituce či kumulativní kauzalita.

Z hlediska **migrační politiky** neoklasický model naznačuje, že stát může migraci ovlivňovat nepřímo prostřednictvím hospodářských politik, které regulují poptávku po pracovní síle. Zároveň však zdůrazňuje, že migrace je důsledkem hlubších ekonomických nerovnováh a rozdílů v životní úrovni, které nelze zcela odstranit krátkodobými opatřeními.

Todarův model

Na neoklasickou makroekonomickou teorii navazuje tzv. Todarův model (Harris, Todaro, 1970), který přináší realističtější vysvětlení migrace, zejména v kontextu rozvojových zemí.

Zatímco neoklasický model vychází z předpokladu, že migrace je reakcí na rozdíly v reálných mzdách mezi regiony a že přesun pracovní síly povede k postupnému vyrovnávání těchto rozdílů, Todaro do analýzy zapojuje pojem **očekávané mzdy**.

Migrace podle Todara probíhá ve **dvou fázích**:

1. Samotná migrace – rozhodnutí je motivováno porovnáním očekávané mzdy s příjmy současnými.
2. Fáze zaměstnání – fáze, kdy migrant vstupuje na trh práce. Právě tato doba je dle Todora rozhodující. Pokud práci nenajde, zůstává nezaměstnaný a jeho reálný příjem může být dokonce nižší než původní příjem, přesto však očekávání budoucího výdělku motivuje další migraci.

Zásadní rozdíl oproti neoklasickému makroekonomickému modelu spočívá v tom, že Todaro ukazuje, že migrace **nevede automaticky k vyrovnání trhů práce**. Naopak může **způsobovat nezaměstnanost**, protože příliv pracovníků motivovaných očekávanou mzdou často převyšuje skutečnou poptávku po práci.

Tento model tak realisticky popisuje migrační dynamiku, zejména v rozvojových zemích, a ukazuje, že migrace může být i zdrojem strukturálních problémů, nikoli pouze cestou k jejich vyrovnání. (Massey, 1999; Procházková Ilinitchi, 2010)

Neoklasický model (mikroekonomický pohled)

Vedle makroekonomického pojetí, které hodnotí migrační toky mezi územím v závislosti na rozdílech reálných a očekávaných mezd a zaměstnanosti, existuje také mikroekonomický přístup, který se soustředí na migraci na úrovni jednotlivců a jejich individuálních rozhodnutích.

Základním předpokladem těchto modelů je, že migrace je výsledkem **racionálního individuálního rozhodnutí**, kdy se jedinec rozhoduje na základě porovnání **nákladů a užitků** spojených s přesunem z bodu *X* (země původu) do bodu *Y* (země určení). Migrace nastává tehdy, pokud očekávaný **užitek z migrace převáží nad jejími náklady**. (Sjaastad, 1962 z Procházková Ilinitchi, 2010)

- **Užitkem** se rozumí především vyšší příjem, lepší pracovní příležitosti, možnost investice do vzdělání, zlepšení životní úrovně nebo přístup k veřejným službám.
- **Náklady** zahrnují nejen přímé finanční výdaje (cestovní náklady, poplatky), ale i náklady nepřímé (ztráta sociálních vazeb, adaptace v novém prostředí, psychologické náklady spojené s odchodem).

Nepeněžní užitky jsou obtížněji kvantifikovatelné, a proto bývají v kvalitativních studiích často opomíjeny. Obecně lze říci, že čím vyspělejší a otevřenější je země původu, tím jsou relativní i absolutní náklady migrace nižší. (Procházková Ilinitchi, 2010)

Matematicky lze rozhodnutí o migraci chápat jako investici do **lidského kapitálu**: pokud je čistá současná hodnota budoucích výnosů z migrace větší než nulová (tedy výnosy převyšují náklady), jedinec se rozhodne migrovat.

$$\Delta U = \text{Výnosy z migrace} - \text{Náklady migrace} > 0$$

Podle tohoto přístupu je migrace chápána jako **individuální investice do lidského kapitálu**, podobně jako rozhodnutí o vzdělávání nebo profesní specializaci. Migrant kalkuluje se svými budoucími výnosy v podobě příjmů, kariérních možností či životní spokojenosti. (Massey, 1999)

Rozdíl oproti makroekonomickému pojetí spočívá v tom, že zatímco makro model vysvětluje migrační toky agregovanými ekonomickými rozdíly mezi zeměmi, mikro model sleduje proces rozhodování na úrovni jednotlivce, který migruje pouze tehdy, pokud se mu migrace „vyplatí“.

Neoklasický mikroekonomický model může sloužit jako užitečné vodítko při tvorbě migračních politik, protože ukazuje, že stát může ovlivňovat rozhodování jednotlivce jak na straně užitku, tak na straně nákladů migrace. Zvýšením či omezením pracovních příležitostí pro zahraniční pracovníky, nastavením podmínek přístupu k sociálním službám nebo například prostřednictvím vízové a azylové politiky může stát modifikovat očekávaný užitek migrantů.

Tento přístup čelí i určitým **limitům**, kdy **přeceňuje ekonomickou racionalitu jednotlivců a méně reflektuje roli neekonomických motivů, kolektivních rozhodnutí (rodiny, domácnosti) nebo vliv sociálních migračních sítí, které mohou výrazně ovlivnit skutečné chování migrantů.** (Drbohlav, Uherek, 2007) Přesto poskytuje užitečné schéma pro pochopení individuálních motivací migrantů.

Nová ekonomie pracovní migrace

Hlavním přínosem tzv. **Nové ekonomie pracovní migrace** (New Economics of Labour Migration – NELM) je zasazení fenoménu migrace do širších multidisciplinárních souvislostí. Migrace zde není chápána pouze jako racionální rozhodnutí jednotlivce, ale jako **kolektivní proces rozhodování v rámci širších sociálních skupin**, zejména domácností a rodin. (Stark, Bloom, 1985)

Zatímco neoklasický mikroekonomický model se soustředí na individuální kalkulaci mezi náklady a užitky migrace, NELM bere v potaz i potenciální rizika a jejich minimalizaci. Motivem migrace tak nemusí být pouze dosažení vyšších příjmů, ale také snaha o zajištění stability a snížení zranitelnosti v prostředí, kde trhy (např. pracovní, kapitálové nebo pojišťovací) nefungují efektivně. Typickým příkladem je situace, kdy pracovní migrace člena domácnosti supluje absenci možnosti pojištění, funguje jako způsob diverzifikace příjmů nebo snižuje závislost na jediném zdroji příjmů domácnosti. (Procházková Ilinitchi, 2010)

Podle Starka a Blooma (1985) slouží **nová ekonomie pracovní migrace jako strategie, která vyvažuje ekonomický zisk a bezpečnostní jistotu**. Tento přístup umožňuje lépe pochopit, proč k migraci dochází i v situacích, kdy rozdíly v mzdách mezi regiony nejsou výrazné. Dalším novým pojetím teorie migrace je relativní chudoba. Relativní výši příjmu je přisuzován větší význam než absolutní. Pociťují-li domácnosti chudobu, nebo vnímají svůj příjem v rámci komunity jako nízký, dochází k migraci. (Procházková Ilinitchi, 2010)

Určitým problémem teorie je, že její komplexnější pojetí je „vykoupeno“ větší vágností. Zahrnuje širokou škálu motivů, aktérů a institucí, čímž se obtížněji kvantifikuje a empiricky testuje. (Drbohlav, Uherek, 2007). Přesto představuje důležitý posun ve výzkumu migrace, neboť zdůrazňuje sociální a institucionální rámec, v němž se rozhodování o migraci odehrává.

Teorie dvojího trhu práce

Teorie dvojího trhu práce (Piore, 1979) přináší zásadně odlišný pohled na příčiny migrace. Zatímco neoklasické modely vycházejí z motivací jednotlivců či domácností, teorie dvojího trhu vysvětluje migraci především z pohledu **strukturální poptávky po pracovní síle v cílových zemích**.

Podle této teorie existují ve vyspělých ekonomikách **dva segmenty trhu práce**:

1. **Primární sektor** – pracovní místa stabilní, dobře placená, s možností kariérního růstu, vysokou prestiží a ochranou práv zaměstnanců.
2. **Sekundární sektor** – pracovní místa nestabilní, nízko placená, fyzicky náročná či málo prestižní, často dočasná, s omezenou možností profesního postupu.

Domácí pracovní síla má tendenci preferovat pracovní místa v primárním sektoru a vyhýbat se zaměstnání v sektoru sekundárním. V důsledku toho vzniká **strukturální poptávka po zahraničních pracovnících**, kteří jsou ochotni přijímat podmínky v sekundárním sektoru.

Migrace je v tomto pojetí vysvětlována ne atraktivitou vyšších mezd, ale institucionální a sociální strukturou trhu práce v cílové zemi. (Procházková Ilinitchi, 2010).

Tato teorie má několik důležitých implikací:

- migrace je do značné míry tažena poptávkou ze strany přijímající společnosti, nikoli pouze nabídkou ze zemí původu;
- existuje trvalá potřeba zahraniční pracovní síly v určitých segmentech ekonomiky, což vysvětluje dlouhodobou poptávku po migrantech i v obdobích hospodářských změn;
- v praxi se jedná zejména o zaměstnání v průmyslu, zemědělství, stavebnictví nebo službách, kde místní pracovníci nejsou ochotni dlouhodobě působit.

Teorie vystihuje **strukturální nerovnováhu na trzích práce vyspělých zemí** a vysvětluje trvalou poptávku po migrantech. Na druhou stranu je teorie kritizována za jednostrannost, kdy se zaměřuje výhradně na stranu poptávky. (Drbohlav, Uherek, 2007)

Teorie migračních sítí

Přístup Teorie migračních sítí představuje, obdobně jako Nová ekonomie pracovní migrace, teorii, která přesahuje čistě ekonomické vysvětlení a zdůrazňuje roli mezilidských vztahů. Hlavní myšlenkou je, že **migranti v cílové zemi vytvářejí sociální sítě**, které zahrnují jak vazby mezi samotnými migranty, tak i vztahy mezi migranty a jejich komunitami či rodinami v zemi původu. (Massey, 1999)

Migrační síť je tvořena souhrnem sociálních vazeb mezi migranty, bývalými migranty a potenciálními migranty. Tyto sítě zajišťují sdílení informací, zkušeností a materiálních prostředků, čímž **snížují náklady i rizika migrace**. Díky nim je umožněn vstup do cílové země dalším potenciálním migrantům, a to i těm, kteří by za jiných okolností migrovat nemohli nebo by se pro migraci nerozhodli. Sítě tedy fungují jako **mechanismus reprodukce migrace**, kdy vytvářejí nové příležitosti a rozšiřují migrační proudy. (Drbohlav, Uherek, 2007) Tento proces se někdy označuje jako **kumulativní kauzalita** migrace, tj. jednou zahájený migrační proud má tendenci samostatně se udržovat a rozšiřovat bez ohledu na původní podněty. (Massey, 1999)

Implikace teorie:

- vysvětluje, proč migrační proudy přetrvávají i v situaci, kdy mizí původní ekonomické pobídky;

- ukazuje, že migrační rozhodnutí jsou ovlivněna nejen individuálními kalkulacemi, ale také sociálním kapitálem;
- zdůrazňuje význam komunitních a rodinných vazeb, které působí jako neformální instituce podporující migraci. (Procházková Ilinitchi, 2010)

Teorie migračních sítí dokáže vysvětlit **trvalost migračních toků** a jejich šíření na základě sociálních vazeb, nikoli pouze ekonomických faktorů. Na druhé straně méně zdůrazňuje **institucionální a politické aspekty migrace** a má tendenci přeceňovat význam sociálních sítí ve srovnání s ekonomickými nebo právními faktory. (Drbohlav, Uherek, 2007)

Teorie světových systémů

Teorie světových systémů vychází z marxistického učení a řadí se mezi makroekonomické modely migrace. Jejím základem je předpoklad, že migraci nelze chápat izolovaně, ale je nutné ji vysvětlovat v rámci **globálního ekonomického systému** a jeho historického vývoje. (Massey, 1999)

Teorie se opírá o tvrzení, že migrace je výsledkem **historického a strukturálního procesu**, nikoli individuální volby. Role jedince je zde upozaděna a migrační pohyby jsou vysvětlovány především fungováním **světového kapitalistického systému** a expanzí do méně rozvinutých oblastí.

Tento přístup zdůrazňuje, že rozvoj kapitalistické světové ekonomiky vytvořil **nerovnoměrné vztahy mezi, tzv. jádrem a periferií**. Jádra představují vyspělé státy, které ovládají kapitál, technologie a výrobní prostředky, zatímco periferie zůstává zdrojem levné pracovní síly a surovin. Migrace je pak přirozeným důsledkem těchto nerovných vztahů: pracovní síla proudí z periferních oblastí do zemí jádra, kde je poptávka po levných pracovnících. (Drbohlav, Uherek, 2007)

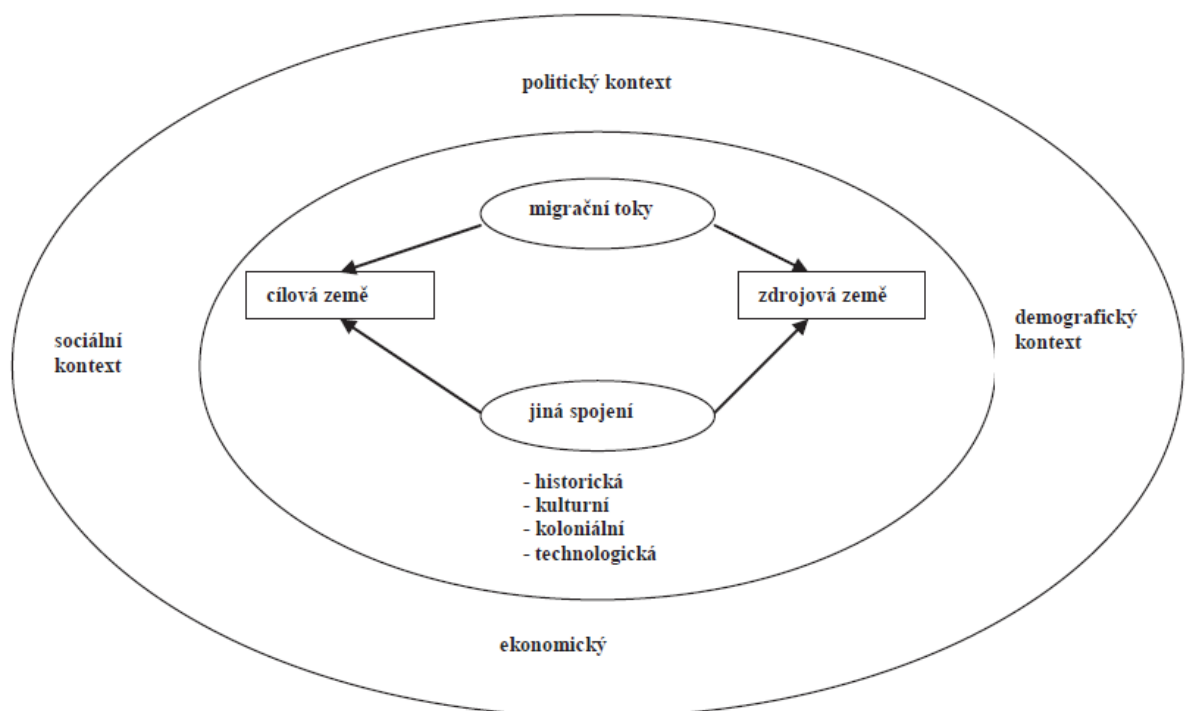
Teorie světových systémů přináší makroekonomický a historický pohled, který zdůrazňuje **kořeny migrace ve světové ekonomické nerovnosti**. Zároveň příliš akcentuje strukturální faktory a **opomíjí individuální motivace migrantů**, sociální vazby nebo vliv konkrétních politických opatření. Přesto vysvětluje migrační proudy v širším geopolitickém a historickém kontextu. (Massey, 1999; Drbohlav, Uherek, 2007)

Teorie migračních systémů

Teorie migračních systémů vychází z předpokladu, že migrace probíhá v rámci vzájemně propojených regionálních systémů, které tvoří země původu a země cíle, spolu se sítí politických, ekonomických, historických, sociálních a kulturních vazeb. (Massey, 1999) Migrace zde není chápána jako izolovaný jev, ale jako součást **širšího komplexu mezinárodních vztahů**, v jejichž rámci vznikají dlouhodobé a stabilní migrační proudy (Drbohlav, Uherek, 2007). Níže uvedený obrázek znázorňuje základní kauzality ovlivňující migraci.

Klíčové je, že vazby mezi zeměmi (například historické koloniální vztahy, obchodní partnerství nebo společný jazyk) vytvářejí **migrační systém**, ve kterém se migrace opakovaně reprodukuje a stabilizuje. Migranti z jedné země pak směřují do specifických destinací, což vysvětluje, proč jsou některé migrační proudy dlouhodobě silné, zatímco jiné prakticky nevznikají (Procházková Ilinitchi, 2010).

Obrázek 2: Základní kauzality ovlivňující migraci

Zdroj: (Jennissen, 2007 z Procházková Ilinitchi, 2010)

Hlavní přínos teorie spočívá v tom, že propojuje **ekonomické, politické, demografické, sociální i historické faktory** do jednotného rámce a vysvětluje dlouhodobou stabilitu

konkrétních migračních proudů. Na druhou stranu je kritizována pro svou vágnost, obtížně se vymezuje, co přesně systém tvoří, a teorie neposkytuje jasné predikční nástroje. (Drbohlav, Uherek, 2007) Přesto je považována za cenný doplněk k ostatním teoriím, neboť zdůrazňuje regionální a historické kontexty migrace.

Závěrečné shrnutí

Ekonomické teorie poskytují důležité poznatky o motivech a mechanismech migrace, ale zároveň nabízejí pouze **částečný a neucelený pohled**. Lidská společnost je složitý a dynamický organismus a její úplné zobrazení pomocí jednoduchých a konzistentních modelů je problematické až nemožné.

Celkově lze říci, že žádná z teorií neposkytuje komplexní vysvětlení migračních procesů, avšak každá přispívá k jejich **lepšímu pochopení z určité perspektivy**. Vzájemnou kombinací různých přístupů je možné dospět k vyváženějšímu a komplexnějšímu porozumění tohoto složitého jevu, kterým migrace je.

Pokud jsou teoretické a empirické poznatky o migraci vhodně využity při tvorbě migračních politik, mohou pomoci při zmírnění dopadů migrace a zvýšit její pozitivní přínosy – viz kapitola 4.2. Nároky a přínosy zahraniční migrace na veřejný sektor a ekonomiku.

1.4 Migrační toky a migrační stavy

Po představení základní terminologie migrace a teoretických přístupů se práce zaměřuje na konkrétní analytické nástroje, které umožňují kvantifikovat migrační procesy a vyhodnocovat jejich dynamiku. Migrační pohyb osob, lze mimo kvalitativní či popisné charakteristiky, hodnotit i prostřednictvím **statistických ukazatelů**, které dokážou postihnout zejména rozsah a intenzitu migračních procesů.

Hlavním cílem této části práce je tak vysvětlení pojmů a ukazatelů, které se v demografické a geografické literatuře běžně používají k měření migrace. Patří sem například:

- **migrační stav** (stock) – počet migrační populace v daném území k určitému časovému okamžiku,
- **migrační tok** (flow) – objem migrace realizované v daném období,
- **obrat migrace** – celkový součet imigrace a emigrace,
- **saldo migrace** – rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých,

- ukazatele typu **hrubé a čisté migrace**,
- **index efektivity migrace**,
- a dále ukazatele vyjadřující **intenzitu migrace** či **migrační vztahy mezi regiony**.

Použití těchto ukazatelů umožňuje nejen sledovat populační změny v jednotlivých územních celcích, ale také odhalit strukturální rozdíly, identifikovat regiony s vyšší či nižší migrační atraktivitou a posuzovat stabilitu obyvatelstva v širším socioekonomickém kontextu.

Při vyhodnocování údajů souvisejících s migrací má podstatný vliv rozlišování pojmů **migrační stav** a **migrační tok**. První z pojmů představuje objem (počet) migrační populace v určitém časovém okamžiku na daném území, zatímco migrační tok odpovídá objemu emigrace/imigrace v určitém území v daném časovém okamžiku (nejčastěji jednoho roku).

Termín migrační stav je vhodné přizpůsobit účelu sledování, zejména v případech, kdy se jedná o mezinárodní migraci. Pojem lze v případě zahraniční migrace definovat jako populaci s odlišným občanstvím, než je příslušné občanství sledovaného území, nebo jako takovou skupinu obyvatel, která je narozená mimo sledované území, bez ohledu na aktuální občanství.

V případě migračního toku je vhodné vymezení prostoru či definování územního útvaru (správní jednotky), které je předmětem sledování imigrace a emigrace. (Macháček, Prokop, Zdražil, 2019)

Konkrétním statistickým ukazatelem, který vypovídá o migračních tocích je **hrubá migrace** nebo také jinak nazývaný **obrat migrace (MO)**. Tento ukazatel lze matematicky vyjádřit následovně:

$$MO = \text{hrubá imigrace } (I_i) + \text{hrubá emigrace } (E_i)$$

Jedná se tedy o součet veškerých migrantů na daném územím, kteří v určitém čase vstoupili a odešli. Prostřednictvím obratu migrace lze charakterizovat stabilitu populace vybraného územního celku, přičemž **stabilita ubývá s rostoucí hodnotou ukazatele MO**. Prostřednictvím hrubé imigrace a hrubé emigrace lze vyjádřit i **čistou migraci** běžně označovanou termínem **saldo migrace (MS)**:

$$MS = \text{hrubá imigrace } (I_i) - \text{hrubá emigrace } (E_i)$$

Za situace, kdy počet příchozích migrantů převyšuje ty, kteří dané území opustili, lze hovořit o migračním růstu (kladné saldo). Pokud je migrační saldo záporné, tj. počet migrantů, kteří

území opustili je vyšší než počet příchozích, dochází k termínu zvaném čistá migrace. (Macháček, Prokop, Zdražil, 2019)

Dalším z ukazatelů umožňující sledovat populační změny je **index efektivity migrace (I^{em})** nebo také index migračního salda vyjádřený jako:

$$I_t^{em} = MS_t^i / MO_t^i$$

kde:

- i je daný územní celek,
- t je časový interval.

Tento index nabývá hodnot v intervalu $< -1,0; 1,0 >$. Maximální záporná hodnota by se objevila za situace, kdy by v daném území neproběhl žádný příliv nových migrantů a došlo by pouze k emigraci. Naproti tomu maximální hodnota 1 by vyjadřovala situaci, kdy jedinci do daného území pouze imigrují a současně nedochází k žádnému odlivu obyvatel. Vzhledem k tomu, že migrace reaguje na stále měnící se hospodářské faktory, může index napomoci k charakteristice ekonomických poměrů na daném území. (Macháček, Prokop, Zdražil, 2019)

Příklady dalších používaných poměrových ukazatelů k vyjádření míry a intenzity migrace zobrazuje níže uvedený přehled:

Tabulka 2: Vybrané poměrové ukazatele vyjadřující míru a intenzitu migrace

Index hrubé emigrace	$IHI_t^i = E_t^i / I_t^i$
Index hrubé imigrace	$IHE_t^i = I_t^i / E_t^i$
Index čisté imigrace	$ICI_t^i = (I_t^i - E_t^i) / I_t^i$
Index čisté emigrace	$ICE_t^i = (I_t^i - E_t^i) / E_t^i$
Hrubá míra migrace	$HMI_t^i = (I_t^i + E_t^i) / \bar{x}_t$
Hrubá migrační míra	$HMI_t^i = I_t^i / \bar{x}_t; HME_t^i = E_t^i / \bar{x}_t$
Hrubá míra migračního salda	$HMS_t^i = (I_t^i - E_t^i) / \bar{x}_t$

Zdroj: (vlastní zpracování dle Macháček, Prokop, Zdražil, 2019)

kde:

- \bar{x}_t je střední stav obyvatelstva v časovém úseku t.

Indikátory migračních procesů mezi územními celky

Migrační toky mezi jednotlivými územními celky jsou vyjádřeny odlišnou skupinou ukazatelů a vzorců. Běžným označením zdrojových území je spodní index i a u cílových území j . Migrační tok z území i do území j nese označení iMj , které vyjadřuje množství migrantů mezi danými územními celky. Takto vyjádřený migrační tok mezi dvěma územními celky označujeme jako **migrační proud (iMj)**. Oproti tomu tok směřující opačným směrem představuje **migrační protiproud (jMi)**. Protiproud přitom vždy představuje slabší z obou sledovaných toků. Celkový objem migračních proudů vycházejících ze zdrojové oblasti i se obvykle značí symbolem iM , zatímco souhrn proudů vstupujících do cílové oblasti j bývá označován jako Mj . Určitým ukazatelem migračního toku mezi dvěma územními celky je indikátor označovaný jako **hrubá výměna** tj., hrubý migrační tok matematicky vyjádřený jako:

$$\text{migrační proud } (iMj) + \text{migrační protiproud } (jMi),$$

naopak rozdílem mezi těmito dvěma ukazateli získáváme indikátor **čisté výměny** (čistý migrační tok):

$$\text{migrační proud } (iMj) - \text{migrační protiproud } (jMi).$$

Rozdíl uvedených ukazatelů uvádí vzájemné migrační saldo, přičemž tok, jehož migrační výměna je záporná značí protiproud. (Macháček, Prokop, Zdražil, 2019)

Efektivitu migrace lze vyjádřit prostřednictvím tzv. **Indexu efektivity migračního toku** i mezi dvěma určitými územními jednotkami, a to vztahem:

$$i_{empj} = (iMj - jMi) / (iMj + jMi),$$

kdy hodnoty indexu v intervalu $\langle 0,0; 1,0 \rangle$ vyjadřují rovnoměrnost / nerovnoměrnost prostorové obměny obyvatelstva. Pokud index nabývá hodnot přibližujících se 1,0, značí migraci mezi regiony pouze jedním směrem. Naopak čím blíže se index efektivity migračního toku přibližuje k hodnotě 0, tím více je migrace mezi regiony vyrovnaná. (Macháček, Prokop, Zdražil, 2019)

V rámci širokého spektra charakteristik migrace a její teoretické argumentace se používají také **intenzitní indikátory míry migračních vztahů**, mezi které patří například **míra hrubého migračního salda** a **míra čistého migračního vztahu**. Tyto indikátory umožňují vyjádřit vzájemné vztahy mezi dvěma regiony v relaci k jejich celkové populaci. Vedle těchto ukazatelů se pro zachycení **struktury a efektivity migračních procesů** využívají rovněž tzv.

preferenční modely, jejichž podstatou je srovnávání skutečné a teoreticky očekávané velikosti migračních proudů.

Uvedené modely přispívají k lepšímu porozumění migračním směrům a k identifikaci atraktivity jednotlivých územních celků. Praktické využití uvedených indexů a ukazatelů je vždy podmíněno rozsahem zpracovávaných datových souborů a četností případů spadajících do jednotlivých migračních kategorií. (Macháček, Prokop, Zdražil, 2019) To ovlivňuje jejich vypovídací schopnost i spolehlivost výsledků.

Pro údaje zpracované v praktické části této práce nejsou tyto výše popsané analytické ukazatele plně použity. Svůj význam však nacházejí pro pochopení základních migračních procesů a jejich kvantifikaci v teoretické rovině.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

Cílem praktické části diplomové práce je analyzovat konkrétní projevy a důsledky zahraniční migrace na český trh práce za pomoci vybraných územních celků České republiky se zaměřením na dopady na veřejný sektor. Výzkum je strukturován do tří analytických kroků.

První část je **analýza prostorové distribuce cizinců** v jednotlivých regionech, která má za cíl identifikovat místa s vyšší koncentrací zahraniční populace a možné prostorové disparity. Následuje **vyhodnocení sektorové struktury zaměstnanosti cizinců**, které přispívá k identifikaci jejich postavení na trhu práce a ke srovnání s potřebami vybraných krajů. Třetí část výzkumu nalézá oporu v **dotazníkovém šetření**, které poskytuje vhled do problematiky překvalifikovanosti zahraničních pracovníků na českém trhu práce.

Praktická část tak navazuje na teoretická východiska práce, která se věnovala vymezení základních pojmů související s migrací, teoretickým přístupů k migraci a možným příčinám migračních pohybů. **Konečným výstupem praktické části je zhodnocení nejen nároků, ale i přínosů zahraniční migrace pro český trh práce a veřejný sektor.** Tato zjištění mohou sloužit jako podklad pro úvahy o směřování migrační politiky a plánování veřejných služeb v územích s výraznější migrační dynamikou.

2.1 Prostorová distribuce cizinců v České republice

Jedním z důležitých faktorů dopadu zahraniční migrace na veřejný sektor je míra a charakter její prostorové distribuce. Vyšší počet cizinců v určitém regionu zpravidla znamená zvýšené nároky na jednotlivé složky veřejné správy. Zejména se jedná o oblast administrativní, kde dochází s nárůstem počtu cizinců k zvýšení požadavků na kapacity úřadů práce, oddělení pobytové agendy nebo cizinecké policie, tak i o veřejné služby, kde vznikají vyšší požadavky na zajištění základních služeb a infrastruktury (např. zdravotní péči, sociální poradenství školství nebo bydlení).

Vzhledem k charakteru práce a povaze dalšího textu, data pro analýzu prostorové distribuce cizinců zohledňují pouze takové migranty, kteří mají na území České republiky legálně uzavřený některý z druhů pracovního poměru a ti, kteří mají aktivní živnostenské oprávnění a jsou evidováni MPSV / MPO. Tito jedinci představují pro systém veřejné správy v ČR přímí „socioekonomický vstup“, neboť nejenže čerpají veřejné služby, ale také se na jejich financování podílejí prostřednictvím odvodů daní a pojistného.

Tabulka 3: Vývoj počtu zahraničních pracovníků v ČR v letech 2018-2023

Kraj	2023	2022	2021	2020	2019	2018
Hlavní město Praha	300 168	283 205	264 510	245 586	249 667	225 999
Středočeský kraj	156 119	148 625	133 690	118 908	111 029	102 131
Jihočeský kraj	34 503	34 289	28 864	26 422	23 541	21 904
Plzeňský kraj	85 125	83 737	75 830	68 670	63 570	59 933
Karlovarský kraj	24 744	23 715	20 562	18 966	17 639	17 026
Ústecký kraj	35 225	35 238	30 468	30 287	27 931	25 773
Liberecký kraj	27 947	27 458	24 905	23 550	21 708	20 118
Královéhradecký kraj	32 014	32 380	27 197	25 869	25 040	23 592
Pardubický kraj	32 583	32 132	28 339	26 874	26 525	23 454
Kraj Vysočina	22 506	21 093	17 438	15 344	14 103	13 705
Jihomoravský kraj	105 090	100 417	85 518	77 631	71 890	66 373
Olomoucký kraj	19 203	18 463	14 973	13 995	13 537	12 951
Zlínský kraj	21 770	21 129	16 926	15 412	15 010	13 215
Moravskoslezský kraj	45 331	43 102	35 032	34 453	34 461	32 345
Celkem	942 328	904 983	804 252	741 967	715 651	658 519

Zdroj: (vlastní zpracování dle dat ČSÚ, 2021, 2024)

Tabulka uvádí sestupný vývoj počtu ekonomicky aktivních cizinců v absolutních hodnotách v letech 2018-2023, tj. osob, které na území České republiky legálně pracují na základě pracovního poměru nebo podnikají podle živnostenského oprávnění. Údaje vycházejí z kombinace statistik Ministerstva práce a sociálních věcí a Ministerstva průmyslu a obchodu.

Přičemž v předchozích letech (2012–2017), chybí jednotná statistika údajů za cizince evidované úřady práce dle územního členění z důvodu integrace informačních systémů MPSV.

Z meziročního vývoje (2018-2023) je patrný trvalý růst počtu zahraničních pracovníků ve většině krajů. Celkový počet pracovních migrantů vzrostl z 658 519 osob v roce 2018 na 942 328 osob v roce 2023, tedy o více než 283 tisíc osob, které představují nárůst o přibližně 43 %. Jde o podobný nárůst s komparací zahraničních pracovníků na 1000 obyvatel ČR, který činí téměř 40 % zvýšení.

Největší koncentrace cizinců je po celé sledované období zaznamenána v těchto krajích:

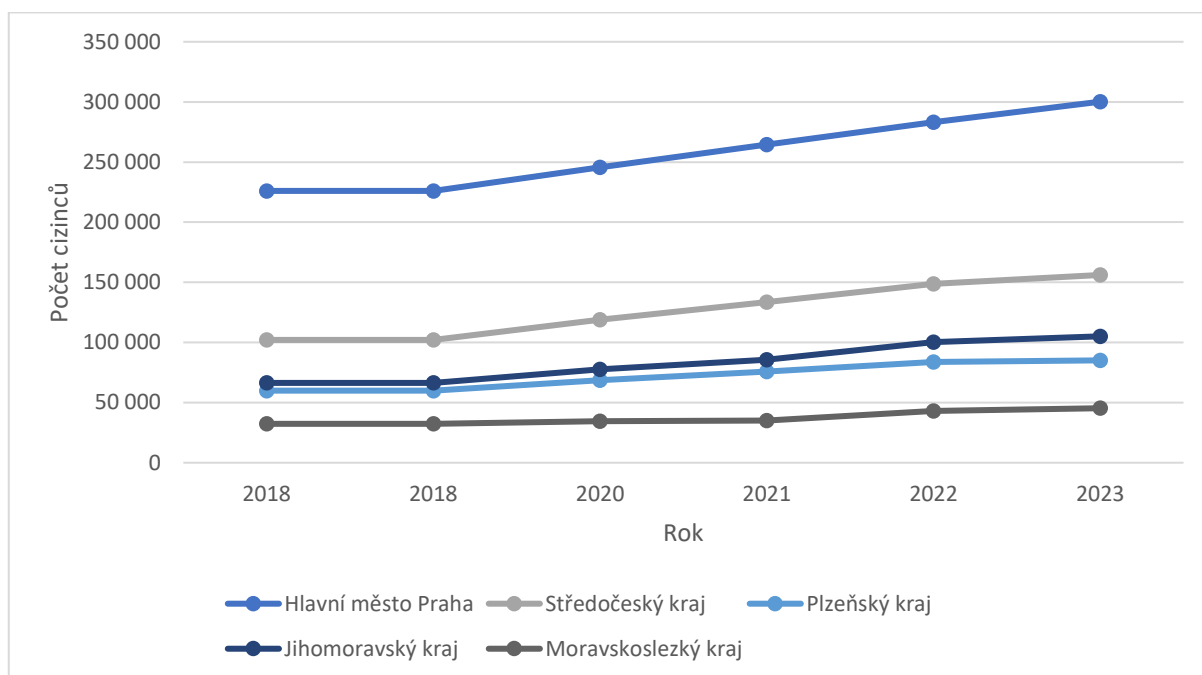
- **Hlavní město Praha**, které s počtem 300 168 zahraničních pracovníků v roce 2023 zůstává dlouhodobě nejvýznamnějším centrem zahraniční pracovní migrace,
- **Středočeský kraj**, který zaznamenal rovněž stabilní růst, a to z 102 131 osob v roce 2018 na 156 119 osob v roce 2023,
- **Jihomoravský kraj a Moravskoslezský kraj**, které se v posledních letech stávají dalšími významnými cílovými oblastmi.

Naopak kraje s nejnižšími absolutními počty zahraničních pracovníků jsou dlouhodobě **Kraj Vysočina, Olomoucký kraj, Zlínský kraj a Karlovarský kraj**.

Z hlediska dynamiky růstu převyšuje ostatní území kraj Středočeský, který za sledované období zaznamenává nejvyšší relativní nárůst, a to o více než 50 %. Tento vývoj lze částečně vysvětlit suburbanizací a rozvojem logistických a průmyslových zón v blízkosti hlavního města Prahy a s tím souvisejícím vznikem pracovních míst.

Kraje s nejvyšším počtem cizinců znárodňuje níže uvedený graf, který ukazuje vývoj ekonomicky aktivních cizinců v pěti krajích s nejvyššími absolutními hodnotami v období let 2018–2023. Ve všech sledovaných oblastech je patrný postupný nárůst počtu zahraničních pracovníků. Nejvyšší absolutní nárůst zaznamenává hlavní město Praha, které si po celé sledované období udržuje pozici regionu s nejvyšším počtem zahraničních pracovníků. Graf zřetelně neukazuje jen stabilní dominanci hlavního města Prahy, ale i významné, téměř 50 % navýšení ekonomicky aktivních cizinců ve Středočeském a Jihomoravském kraji. Nárůst počtu zahraničních pracovníků ve sledovaných krajích lze vnímat nejen jako kvalitativní ukazatel, ale také jako výrazný faktor formující regionální trh práce.

Obrázek 3: Vývoj počtu ekonomicky aktivních cizinců v krajích s nejvyšším zastoupením zahraniční pracovní síly v letech 2018-2023

Zdroj: (vlastní zpracování dle ČSÚ, 2021,2024)

Zvláštní pozornost je třeba věnovat i výraznému meziročnímu nárůstu ekonomicky aktivních cizinců mezi lety 2021 a 2022, který je úzce spojen s událostmi roku 2022, konkrétně s ruskou invazí na Ukrajinu, která začala 24. února 2022. V reakci na ozbrojený konflikt Česká republika zareagovala přijetím institutu dočasné ochrany pro uprchlíky z Ukrajiny¹, kteří hromadně přicházeli do ČR. V průběhu roku 2022 získalo tento právní status více než 400 000 osob, přičemž značná část představuje populaci v produktivním věku s možností aktivního zapojení do trhu práce.

Tento mimořádný nárůst výrazně ovlivnil statistiky pracovní migrace v celé České republice a je nutné jej při hodnocení trendů mezi roky 2021 a 2022 a letech následujících zohlednit jako vnější intervenční faktor.

Prostorová distribuce ekonomicky aktivních cizinců v České republice v roce 2023

Prostorové rozložení ekonomicky aktivních cizinců v roce 2023 vykreslené na schéma níže vykazuje výrazné regionální rozdíly a potvrzuje silnou koncentraci zahraniční pracovní síly do specifických oblastí České republiky. Z mapy je zřejmé, že nejvyšší počet cizinců byl

¹ Parlamentem ČR byly v souladu s rozhodnutím Rady (EU) 2022/382 zde 4. března 2022 přijaty zákony umožňující pružnější reagování na velký počet přichodících uprchlíků z Ukrajiny, tzv. Lex Ukrajina, které vstoupily v platnost 21.3.2022

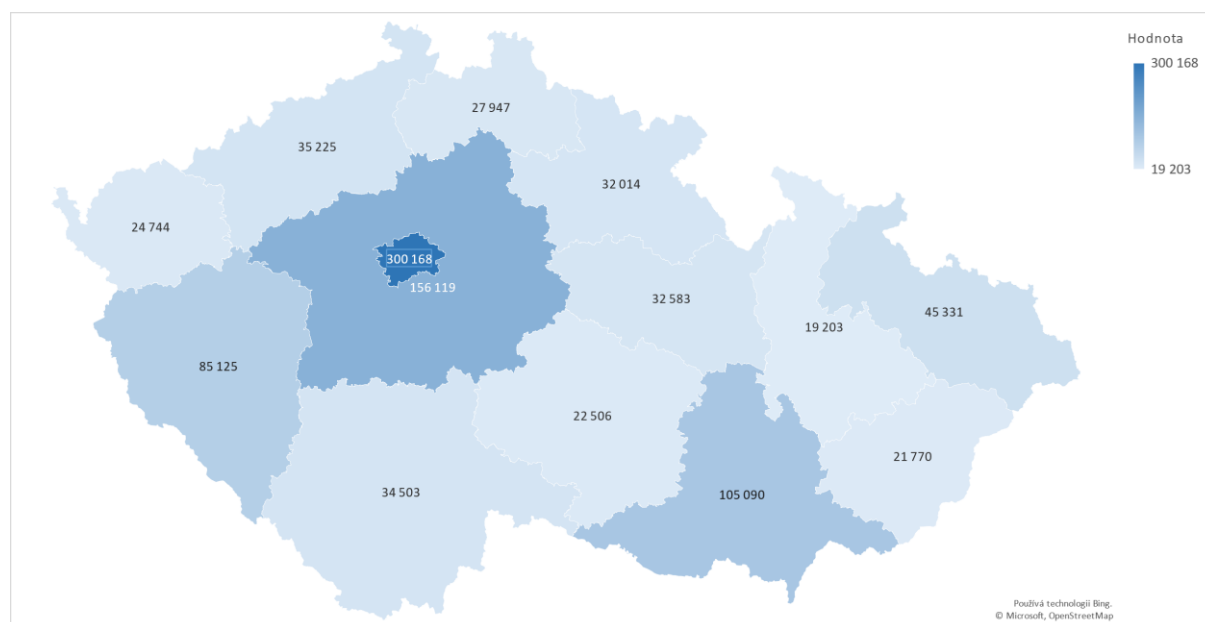
zaznamenán v hlavním městě Praze, kde jich bylo evidováno 300 168. Druhým regionem s nejvyšší hodnotou je Středočeský kraj s 156 119 cizinci, který svou blízkostí k hlavnímu městu představuje pro cizince přirozený cíl pracovní migrace. Tyto dvě oblasti tak dohromady vytvářejí výraznou většinu ze všech cizinců zapojených do pracovního trhu v ČR.

Třetím nejvýznamnějším regionem je Jihomoravský kraj s 105 090 cizinci, což opět potvrzuje trend, že se cizinci koncentrují především do velkých urbanizovaných městských a ekonomických center, kde je vyšší dostupnost pracovních příležitostí, infrastrukturní zázemí i nabídka služeb.

Naopak nejnižší počty byly v roce 2023 zaznamenány v Karlovarském kraji (19 203), Kraji Vysočina (21 770) a Libereckém kraji (22 506). Tyto regiony jsou typické nižší urbanizací, menší koncentrací velkých zaměstnavatelů a nižší mírou ekonomické dynamiky související zejména s geografickou polohou a historickým vývojem.

Prostorová distribuce tak odráží především **ekonomické příležitosti a atraktivitu jednotlivých regionů**. Tato analýza představuje výchozí bod pro podrobnější zhodnocení situace ve vybraných krajích, které následuje v další části práce.

Obrázek 4: Prostorové rozložení ekonomicky aktivních cizinců v ČR v roce 2023

Zdroj: (vlastní zpracování dle dat ČSÚ, 2024)

V rámci následující analýzy jsou blíže rozpracovány tři vybrané kraje: **hlavní město Praha, Středočeský kraj a Královéhradecký kraj**. Výběr těchto územních celků není náhodný – vedle jejich odlišné ekonomické a prostorové struktury, zejména u hlavního města Prahy a

Středočeského kraje, je hlavním kritériem fakt, že právě v těchto regionech **proběhlo cílené dotazníkové šetření mezi ekonomicky aktivními cizinci**. Toto šetření poskytuje data doplňující kvantitativní statistiky a umožňuje hlubší pohled na reálné zkušenosti zahraničních pracovníků. Analýza dotazníkového šetření bude zařazena v samostatné části práce.

2.1.1 Prostorová distribuce ekonomicky aktivních cizinců v hl. m. Praze

Hlavní město Praha dlouhodobě zaujímá dominantní postavení v počtu ekonomicky aktivních cizinců v rámci celé České republiky. V roce 2023 zde bylo evidováno 300 168 cizinců zapojených do pracovního trhu, což představuje nejvyšší hodnotu mezi všemi kraji a více než pětinu celkového počtu ekonomicky aktivních cizinců v Česku. Tato skutečnost není náhodná a odráží specifické postavení Prahy v rámci národní ekonomiky, trhu práce i infrastruktury.

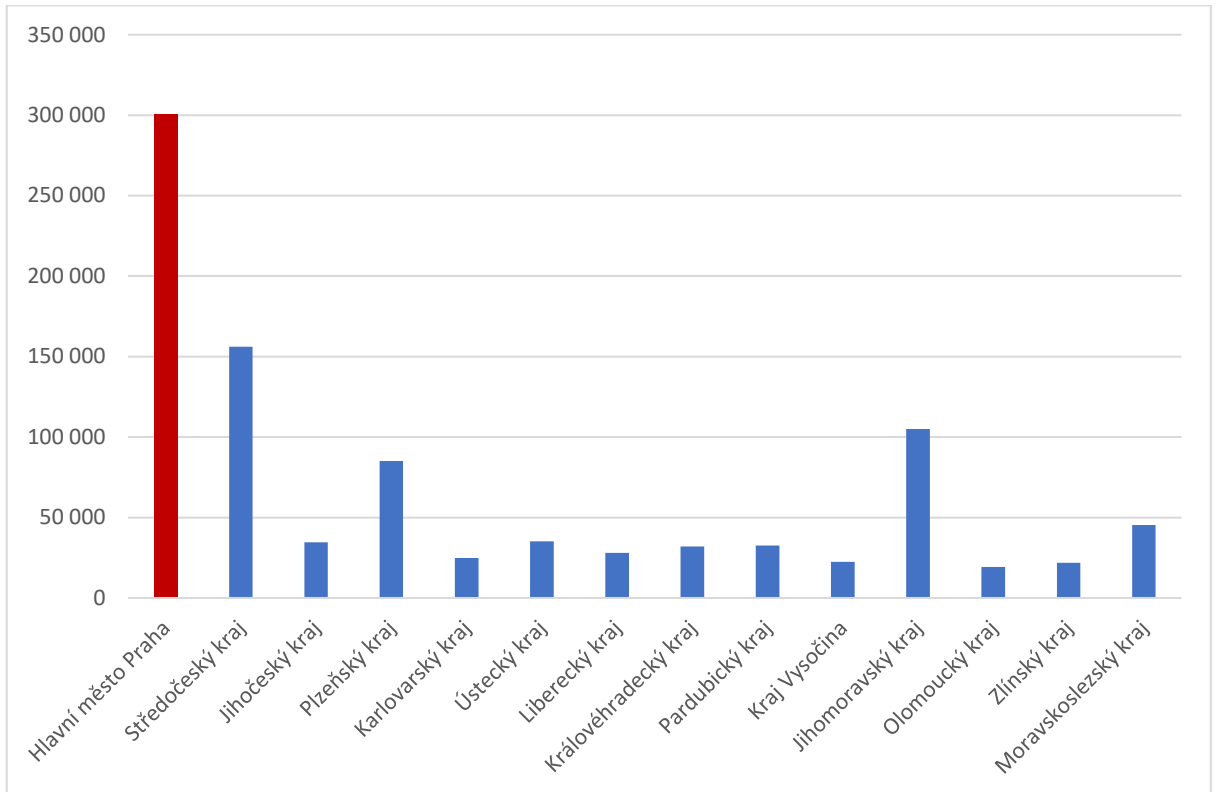
Mezi hlavní důvody vysoké koncentrace zahraničních pracovníků v Praze se řadí především:

- **Hustá koncentrace zaměstnavatelů**, včetně nadnárodních korporací, technologických firem, administrativních center i pohostinství a služeb, které představují široké spektrum pracovních příležitostí napříč obory;
- **Vysoká ekonomická atraktivita regionu**, podpořena stabilní poptávkou po pracovní síle, a to v kvalifikovaných i nekvalifikovaných profesích;
- **Rozvinutá infrastruktura a občanská vybavenost**, která usnadňuje integraci cizinců do pracovního i společenského života (např. jazykové kurzy, tlumočnické služby, mezinárodní školky a školy);
- **Mezinárodní charakter města**, který zajišťuje kulturní otevřenost, diverzitu a již existující početnou komunitu zahraničních pracovníků, čímž vzniká přirozené „migrační zázemí“
- **Přítomnost početné komunity cizinců** poskytující snazší migraci pro další příchozí osoby, kteří nacházejí jazykovou a sociální oporu, kontakty na zaměstnavatele, krajany i přístup k praktickým informacím;
- **Dostupnost administrativních služeb a institucí**, které umožňují relativně efektivní vyřízení vízových, pracovních či pobytových záležitostí.

Výše uvedené faktory přispívají k tomu, že Praha zůstává nejvýznamnějším cílovým regionem pro zahraniční pracovníky v České republice. Výraznou výjimečnost hlavního města potvrzuje i níže uvedený graf (obrázek 3), který porovnává počet ekonomicky aktivních cizinců v

jednotlivých krajích. Z grafu je patrné, že Praha svou hodnotou výrazně převyšuje nejen ostatní regiony, ale i druhý Středočeský kraj.

Obrázek 5: Pročet ekonomicky aktivních cizinců v jednotlivých krajích v roce 2023

Zdroj: (vlastní zpracování dle dat ČSÚ, 2024)

Podle údajů Českého statistického úřadu bylo v roce 2023 v Praze zaměstnáno přibližně 816 800 osob. S ohledem na skutečnost, že počet ekonomicky aktivních cizinců dosáhl 300 168, lze konstatovat, že cizinci představují více než třetinu všech zaměstnaných osob v metropoli. Zahraniční pracovníci tak představují **zásadní zdroj pracovní síly** pro fungování pracovního trhu hlavního města Prahy.

Zároveň však s vysokým počtem zahraničních pracovníků dochází k **významnému zatížení veřejného sektoru** a městské infrastruktury. Specifickým problémem hlavního města je **urbanistický tlak spojený s omezenou dostupností bydlení**. Vysoká poptávka po ubytování, omezená nabídka bydlení a vysoké ceny vedou k tomu, že dostupnost důstojného a stabilního bydlení může být pro část zahraničních pracovníků komplikovaná. V některých případech jsou tak cizinci nuceni čelit zhoršeným podmínkám bydlení, využívat dočasná, sdílená či méně kvalitní ubytovací zařízení. Tato situace negativně ovlivňuje jejich sociální stabilitu a pracovní začlenění a klade dodatečné nároky na městské plánování a integrační politiky.

Vzhledem k počtu zahraničních pracovníků se Praha nachází v centru veřejné debaty o dopadech migrace na společnost, ekonomiku a veřejné služby. Vysoký podíl cizinců zde bývá vnímán různorodě – od ekonomického přínosu až po výraznou zátěž. To klade na metropoli zvýšené nároky nejen z hlediska řízení migračních procesů, ale i z hlediska veřejné komunikace a nastavení vyvážené integrační strategie.

2.1.2 Prostorová distribuce ekonomicky aktivních cizinců v STC

V roce 2023 bylo ve Středočeském kraji evidováno 156 119 ekonomicky aktivních cizinců, čímž se kraj zařadil absolutním počtem zahraničních pracovníků v rámci České republiky na druhé místo. Tato hodnota představuje nejen významný podíl na celkovém počtu zahraničních pracovníků v České republice, ale současně odráží, i přes silné provázání s hlavním městem Prahou, samostatnost místního pracovního trhu s vlastní absorpční kapacitou.

Vysoký počet ekonomicky aktivních cizinců lze vysvětlit kombinací několika faktorů. Středočeský kraj disponuje **rozvinutou průmyslovou strukturou**. „Každý jedenáctý podnik v ČR s počtem zaměstnanců nad 250 měl své sídlo ve Středočeském kraji, z toho každý pátý na území okresu Praha-východ.“ (Český statistický úřad, 2024) Jedná se zejména o podniky v automobilovém a strojírenském průmyslu, logistice a stavebnictví, které nabízejí pracovní příležitosti především zahraničním pracovníkům s nižší kvalifikací. Hlavní ekonomická centra s velkými průmyslovými podniky se v kraji nacházejí v oblastech jako Mladá Boleslav, Kolín, Kladno nebo Benešov. V těchto oblastech působí také subdodavatelské firmy s nižším počtem zaměstnanců. Právě i tato **regionální diverzita zaměstnavatelů** přispívá k nabídce pracovních míst v různých segmentech, včetně nabídky pracovních míst pro zahraniční obyvatele.

Významnou roli sehrává i **geografická poloha kraje**, který obklopuje hlavní město Prahu, a společně s ní vytváří hospodářský a dopravní celek. Tento vztah zajišťuje **vysokou míru ekonomického propojení**, která se promítá i do rozvoje regionálních podnikatelských aktivit orientovaných na potřeby hlavního města.

Specifikem regionu je rozptýlená sídelní struktura, příměstské oblasti a přítomnost průmyslových zón a výrobních areálů v periferních částech měst a obcí na okrajích měst. Tato prostorová organizace zvyšuje **tlak na objem pracovní síly v lokalitách s omezenou občanskou vybaveností**, což může z pohledu veřejného sektoru představovat výzvu zejména v oblasti **dopravní obslužnosti, dostupnosti zdravotní péče, jazykové podpory a kapacit úřadů práce**, které by měly být s narůstajícím počtem zahraničních pracovníků zejména v méně urbanizovaných reflektovány.

Z hlediska prostorové distribuce cizinců lze tak konstatovat, že Středočeský kraj nelze vnímat pouze jako zázemí hlavního města, ale jako samostatně fungující pracovní trh s vlastními migračním prostorem. V tomto ohledu je nezbytná odpovídající koordinace veřejných politik a reflexe této skutečnosti při územním plánováním.

2.1.3 Prostorová distribuce ekonomicky aktivních cizinců v KKH

V Královéhradeckém kraji bylo v roce 2023 evidováno celkem 32 014 ekonomicky aktivních cizinců, které kraj řadí v rámci České republiky do skupiny regionů se střední hodnotou zahraničních pracovníků. Tento počet je výsledkem několika faktorů, a přestože svými hodnotami nedosahuje úrovně hlavního města Prahy nebo Středočeského kraje, ukazuje na značné zastoupení zahraniční pracovní síly, a to zejména ve vztahu k průmyslovým a logistickým podnikům v regionu.

Jedním z klíčových důvodů působení ekonomicky aktivních cizinců v Královéhradeckém kraji je relativně silné **zastoupení zpracovatelského průmyslu**, které však v rámci celorepublikového srovnání nijak nevyčnívá. Ve zpracovatelském průmyslu se v regionu nachází podniky zejména v elektrotechnickém a automobilovém odvětví. Významnými lokalitami jsou například Rychnov nad Kněžnou (automobilový průmysl), Trutnov a Jičín, kde soustředění průmyslu generuje poptávku po pracovní síle – často právě ze zahraničí. (Český statistický úřad, 2025)

Region také disponuje **přirozeným migračním přechodem**, kde severní hranice kraje tvoří státní hranici se sousedním Polskem.

Níže uvedená data ukazují na nerovnoměrné rozložení ekonomicky aktivních cizinců v okresech Královéhradeckého kraje. Zatímco okres Hradec Králové a Rychnov nad Kněžnou vykazují nadprůměrné hodnoty, okresy Jičín, Náchod a Trutnov zůstávají pod hranicí 7 000 osob. Prostorová distribuce tak nevzniká náhodně ani rovnoměrně, ale do jisté míry kopíruje intenzitu průmyslových oblastí:

Tabulka 4: Počet zahraničních pracovníků v okresech Královéhradeckého kraje (2023)

Okres	Hradec Králové	Jičín	Náchod	Rychnov nad Kněžnou	Trutnov	Celkem
Počet cizinců	9 115	3 419	6 024	8 574	4 882	32 014

Zdroj: (vlastní zpracování dle dat ČSÚ, 2024)

Tato regionálně podmíněná koncentrace cizinců je důsledkem jak ekonomických potřeb, tak funkční struktury pro jejich nábor a zaměstnávání. Regionální ekonomika zde nachází v zahraničních pracovnících oporu. Určitým problémem pro ekonomicky aktivní cizince v regionu je omezená dostupnost služeb a nižší koncentrace veřejné infrastruktury v méně urbanizovaných příhraničních oblastech. Tento aspekt zatěžuje zejména obce mimo hlavní silniční tahy s ohledem na potřebu zajištění administrativní, jazykové či zdravotní podpory zahraničních pracovníků. Narozdíl od Prahy Středočeského kraje je zde i nižší míra institucionální připravenosti.

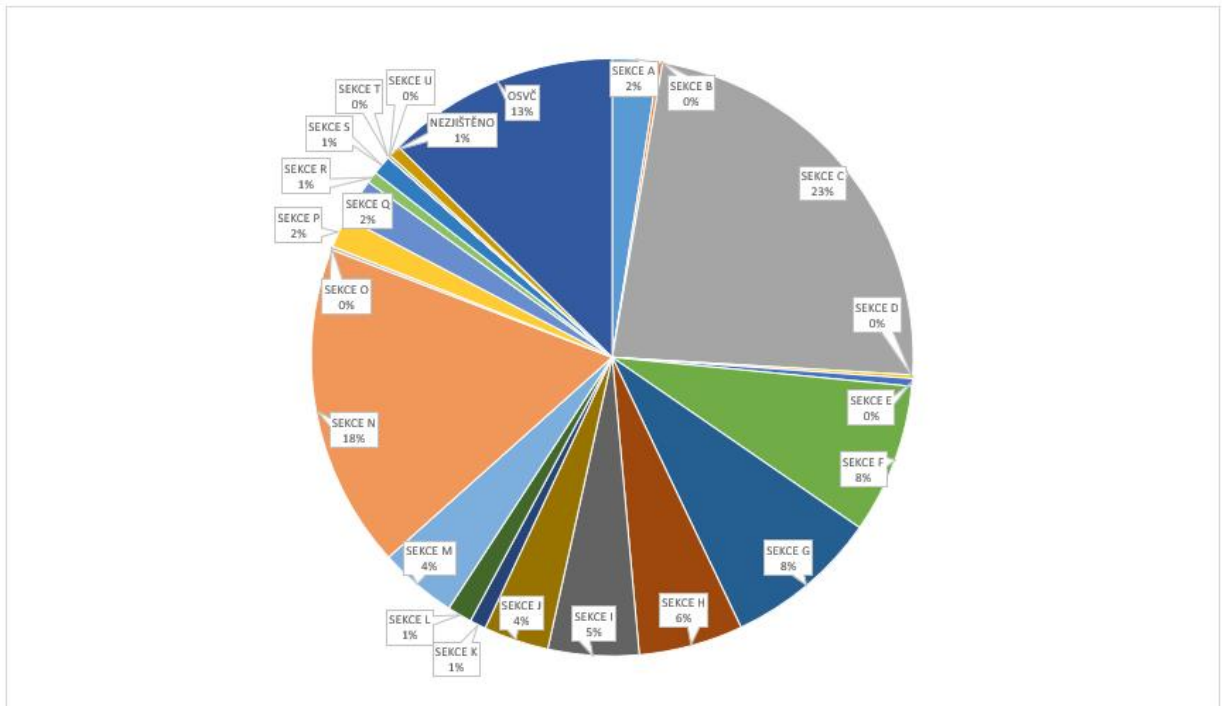
2.2 Sektorová struktura zaměstnanosti cizinců v České republice

Na prostorovou distribuci cizinců v České republice navazuje analýza jejich uplatnění na trhu práce, která je pro pochopení socioekonomických dopadů na veřejnou správu, ale i ekonomiku obecně, klíčová. Zatímco předchozí kapitola se soustředila na to, kde se ekonomicky aktivní cizinci koncentrují, tato část práce se zaměřuje na to, v jakých odvětvích se cizinci uplatňují, a jaké z toho vyplývají důsledky pro fungování veřejného sektoru.

Cizinci představují stále významnější část pracovní síly v České republice, přičemž jejich zaměstnanost je silně koncentrována v několika málo segmentech. Podle dostupných statistik převážná část zahraničních pracovníků působí v soukromých sektorech jako je průmysl, stavebnictví, doprava a skladování, pohostinství či administrativní podpůrné činnosti. Naopak zastoupení ekonomicky aktivních cizinců ve veřejném sektoru, jako je například segment školství, zdravotnictví či sociálních služeb, zůstává velmi omezené. Celkový přehled vývoje sektorové struktury zaměstnanosti cizinců podle klasifikace CZ-NACE uvádí příloha A.

Níže uvedený graf uvádí procentuální zastoupení ekonomicky aktivních cizinců v jednotlivých segmentech za poslední sledovaný rok 2023. Toto období odráží stav zahraničních pracovníků napříč všemi sledovanými obdobími (2018-2023), kdy poměr mezi jednotlivými sekcemi nenabývá v čase výrazných změn.

Obrázek 6: Sektorová struktura ekonomicky aktivních cizinců v roce 2023

Zdroj: (vlastní zpracování dle dat ČSÚ, 2024)

Definice jednotlivých sekcí grafu:

SEKCE A - ZEMĚDĚLSTVÍ, LESNICTVÍ A RYBÁŘSTVÍ

SEKCE B - TĚŽBA A DOBÝVÁNÍ

SEKCE C - ZPRACOVATELSKÝ PRŮMYSL

SEKCE D - VÝROBA A ROZVOD ELEKTRINY, PLYNU, TEPLA A KLIMATIZOVANÉHO VZDUCHU

SEKCE E - ZÁSOBOVÁNÍ VODOU; ČINNOSTI SOUVISEJÍCÍ S ODPADNÍMI VODAMI, ODPADY A SANACEMI

SEKCE F - STAVEBNICTVÍ

SEKCE G - VELKOOBCHOD A MALOOBCHOD; OPRAVY A ÚDRŽBA MOTOROVÝCH VOZIDEL

SEKCE H - DOPRAVA A SKLADOVÁNÍ

SEKCE I - UBYTOVÁNÍ, STRAVOVÁNÍ A POHOSTINSTVÍ

SEKCE J - INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ ČINNOSTI

SEKCE K - PENĚŽNICTVÍ A POJIŠŤOVNICTVÍ

SEKCE L - ČINNOSTI V OBLASTI NEMOVITOSTÍ

SEKCE M - PROFESNÍ, VĚDECKÉ A TECHNICKÉ ČINNOSTI

SEKCE N - ADMINISTRATIVNÍ A PODPŮRNÉ ČINNOSTI

SEKCE O - VEŘEJNÁ SPRÁVA A OBRANA; POVINNÉ SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ

SEKCE P – VZDĚLÁVÁNÍ

SEKCE Q - ZDRAVOTNÍ A SOCIÁLNÍ PÉČE

SEKCE R - KULTURNÍ, ZÁBAVNÍ A REKREAČNÍ ČINNOSTI

SEKCE S - OSTATNÍ ČINNOSTI

SEKCE T - ČINNOSTI DOMÁCNOSTÍ JAKO ZAMĚSTNAVATELŮ; ČINNOSTI DOMÁCNOSTÍ
PRODUKUJÍCÍCH BLÍŽE NEURČENÉ VÝROBKY A SLUŽBY PRO VLASTNÍ POTŘEBU

SEKCE U - ČINNOSTI EXTERITORIÁLNÍCH ORGANIZACÍ A ORGÁNŮ

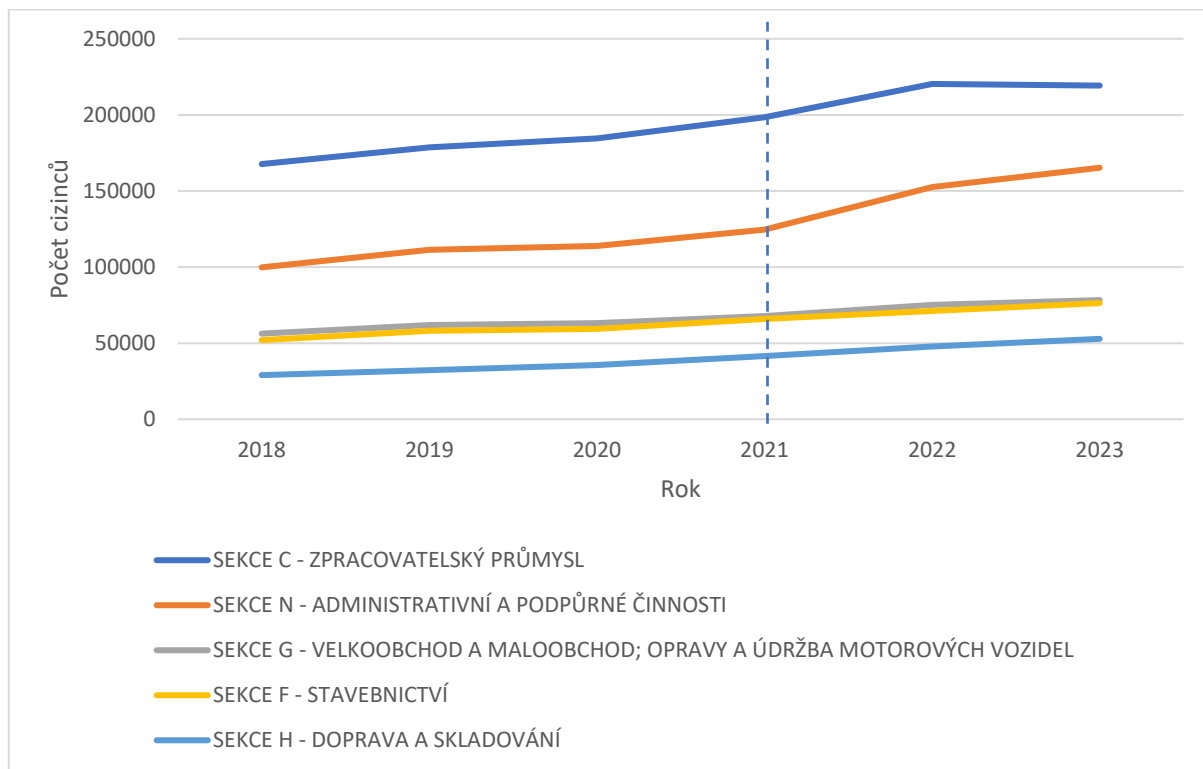
V období let 2018–2023 došlo v České republice k výraznému nárůstu zaměstnanosti cizinců napříč většinou hospodářských sektorů. Výjimku představuje pouze sekce B – Těžba dřeva a dobývání, kde je zaznamenán úpadek sektoru na celonárodní úrovni.

Nejpočetnější skupinou ekonomicky aktivních cizinců napříč sledované období 2018-2013 zůstává s absolutním počtem 219 216 osob (2023) sekce C – Zpracovatelský průmysl, který tak představuje zcela dominantní segment zaměstnávání zahraniční pracovní síly. Tento výsledek odpovídá situaci, kdy právě průmyslové podniky často čelí nedostatku domácí pracovní síly a zahraniční pracovníci se stávají zdrojem pracovní síly.

Druhou nejpočetnější skupinou je sekce N – Administrativní a podpůrné činnosti s počtem 165 269 osob (2023), do které spadá především agenturní zaměstnávání, úklidové služby a další nízkokvalifikované činnosti. Třetí až páté místo zaujímají sektory G – Velkoobchod a maloobchod; Opravy a údržba motorových vozidel (78 301 osob), sekce F – Stavebnictví (76 317 osob) a sekce H – Doprava a skladování (52 833 osob). Společným jmenovatelem těchto odvětví je fyzická náročnost práce, nízké mzdové ohodnocení a vysoká fluktuace, což z nich činí segmenty méně atraktivní pro české pracovníky.

Níže uvedený graf č. 5 uvádí vývoj 5 nejpočetněji zastoupených hospodářských sektorů ekonomicky aktivními cizinci za sledované období.

Obrázek 7: Vývoj ekonomicky aktivních cizinců v 5 nejčetněji zastoupených sekcích za období 2018-2023

Zdroj: (vlastní zpracování dle dat ČSÚ, 2021, 2024)

Nejvyšší absolutní nárůst zaznamenala sekce N – Administrativní a podpůrné činnosti zpracovatelský průmysl, a to zhruba 100 tisíc v roce 2018 na více než 165 tisíc v roce 2023. Výrazný růst zaznamenal i zpracovatelský průmysl, kde se počet cizinců zvýšil o více než třetinu z necelých 168 tisíc v roce 2018 na necelých 220 tis. cizinců.

Největší realitní nárůst však napříč hospodářskými sektory zaznamenala sekce H – Doprava a školství, kde se počet cizinců za sledované období zvýšil téměř o 100 %.

Zlomovým bodem ve sledovaném období bylo období mezi lety 2021 a 2022, kdy došlo ke skokovému navýšení počtu zaměstnaných cizinců – zejména v důsledku války na Ukrajině a udělení dočasné ochrany velkému počtu osob. Tento nárůst se projevil nejen v celkových číslech – viz Prostorová distribuce cizinců, ale i ve vyšším zapojení cizinců v jednotlivých segmentech.

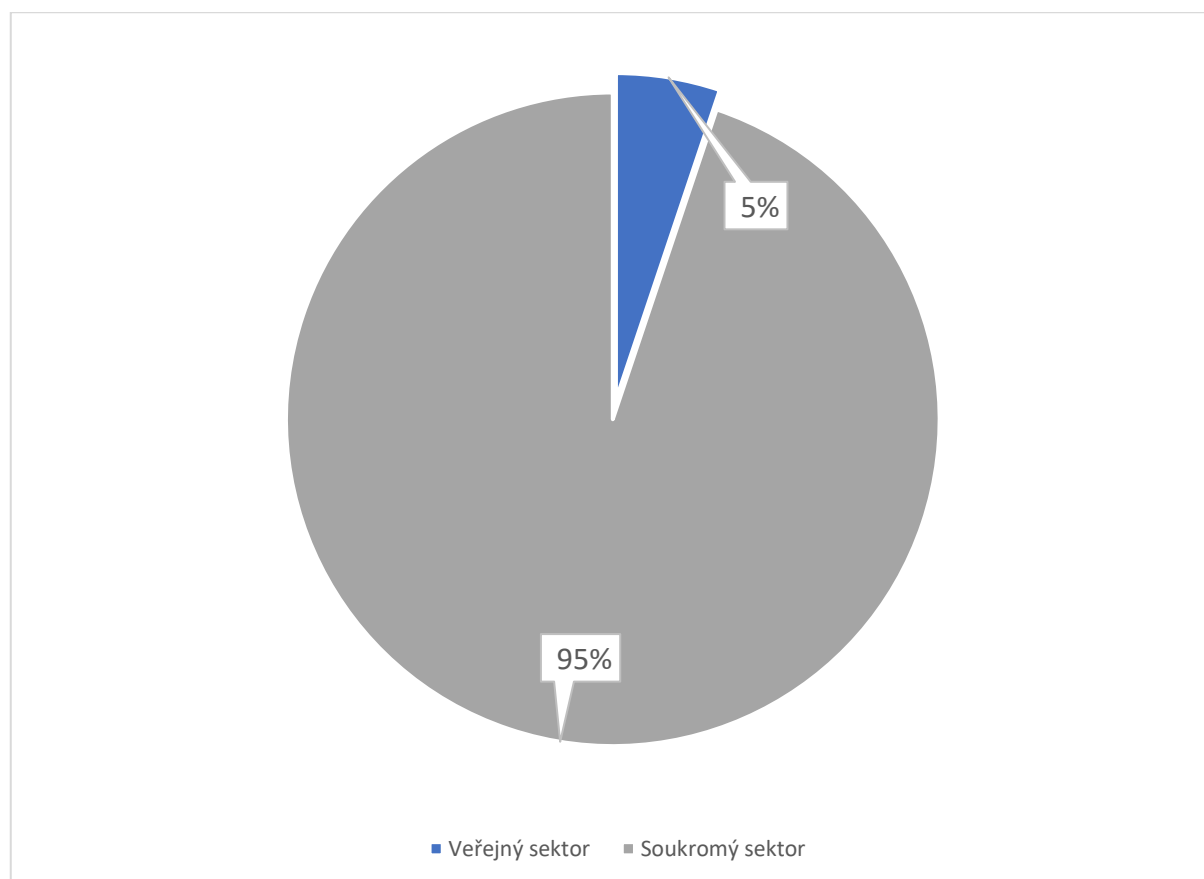
Výraznou skupinu (13 %) představují mezi ekonomicky aktivními cizinci i podnikající osoby (dále jen „OSVČ“). Platné živnostenské oprávnění v roce 2023 vlastnilo 118 383 osob, přičemž za sledované období byl zaznamenán nárůst o více než 30 %.

Naopak nejnižší zastoupení cizinců zůstává dlouhodobě v segmentech jako jsou například těžba (1 906 osob) a dobývání nebo u prací souvisejících s přípojkami a rozvody vody, elektřiny a tepla (1 804 osob). Tyto segmenty však představují oproti veřejné správě, kde počet pracujících cizinců dosahuje také výrazně nízkého zastoupení, zanedbatelné zastoupení i mezi českými pracovníky.

Zastoupení cizinců ve veřejném sektoru

Veřejný sektor zůstává napříč celé sledované období z pohledu zaměstnanosti cizinců marginální. Ve veřejném sektoru v roce 2023 působilo 48 516 zahraničních pracovníků z celkových 942 328, což představuje přibližně 5 % ze všech ekonomicky aktivních cizinců v České republice. Naopak zbylá část cizinců pracovala v segmentech soukromého sektoru, uvedených výše v textu. Tuto značnou disproporci mezi veřejným a soukromým sektorem zachycuje uvedený graf.

Obrázek 8: Podíl zahraničních pracovníků ve veřejném a soukromém sektoru v roce 2023

Zdroj: (vlastní zpracování dle dat ČSÚ, 2024)

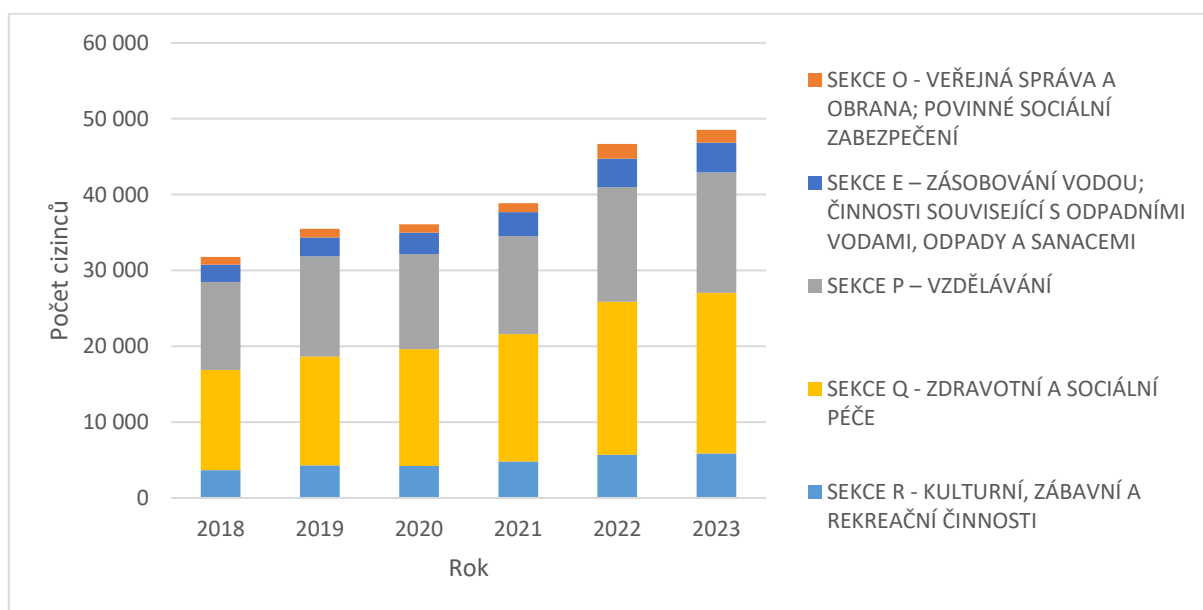
Pro účely práce z daty dle klasifikace CZ-NACE je veřejný sektor definován jako souhrn následujících pěti sekcí:

- Sekce E – Zásobování vodou; činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi
- Sekce O – Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení;
- Sekce P – Vzdělávání
- Sekce Q – Zdravotní a sociální péče
- Sekce R – Kulturní, zábavní a rekreační činnosti

Tyto oblasti byly zvoleny jako převážně veřejně zajišťované činnosti, i když je třeba zdůraznit, že v některých z nich působí také soukromí zřizovatelé. Z toho důvodu je nutné počítat s tím, že skutečné zastoupení cizinců ve veřejném sektoru může být ještě nižší, než jak ukazují data v této agregované kategorii.

Z dat roku 2023 vyplývá, že v sekci P – Vzdělávání bylo zaměstnáno pouze 15 852 cizinců, ve sekci Q – Zdravotní a sociální péče 21 200 osob a v sekci O – Veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení pouze 1 685 osob. Tyto čísla představují zanedbatelné počty ve srovnání s ostatními segmenty. Jednotlivé segmenty v rámci celého sledovaného období zobrazuje podrobněji uvedený graf.

Obrázek 9: Vývoj počtu cizinců v segmentech veřejného sektoru za období 2018-2023

Zdroj: (vlastní zpracování dle dat ČSÚ, 2021, 2024)

Zároveň tyto počty potvrzují, že se cizinci v těchto sektorech vyskytují oproti celkovému zastoupení všech zaměstnanců veřejného sektoru pouze výjimečně. Cizinci představují v roce 2023 pouze necelá 4 % veškerých zaměstnanců veřejného sektoru v České republice.

Nízké zastoupení cizinců v segmentech veřejného sektoru lze vysvětlit několika klíčovými faktory. Jedním z nich jsou **jazykové požadavky**, které jsou u veřejných institucí obvykle nezbytné – zejména v oblastech s přímým kontaktem s klienty, jako je školství, zdravotnictví či sociální služby. Dalším faktorem je náročnost procesu **uznávání zahraniční kvalifikace a vzdělání**, které je v některých profesích (např. učitel, zdravotní sestra, lékař) nezbytné pro výkon povolání a často složité i časově náročné.

Zcela zásadní je však také **právní omezení** – podle zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě, a dalších právních předpisů **je výkon mnoha pozic ve veřejné správě a dalších institucích veřejného sektoru podmíněn státním občanstvím České republiky** (případně jiného členského státu EU). Tato podmínka se vztahuje například na pozice ve státní správě, justici či ozbrojených složkách. Cizinci ze třetích zemí jsou tímto systémově vyloučeni z přístupu k velké části pracovních pozic ve veřejném sektoru, a to i v případech, kdy by jinak splňovali odborná a jazyková kritéria.

Svou roli hraje také **kultura zaměstnávání ve veřejném sektoru**, která bývá méně flexibilní než v sektoru soukromém a může cizince odrazovat – například kvůli vyšší byrokracii, nárokům na formální kvalifikaci nebo nižší mzdové atraktivitě v porovnání se soukromým sektorem. Ve výsledku tak i cizinci, kteří by měli odborné předpoklady pro práci v těchto oblastech, často míří do jiných odvětví, která jsou dostupnější a méně regulovaná.

Nízký podíl cizinců ve veřejném sektoru má zásadní dopad i na kapacity veřejných služeb v regionech s vysokým podílem imigrantů. Přestože tito lidé využívají školství, zdravotnictví či sociální podporu v obdobné míře jako domácí obyvatelstvo, nepodílejí se významně na jejich zajišťování, což může v některých případech dále zvyšovat tlak na dostupnost a kvalitu veřejných služeb.

Celkově lze konstatovat, že v období let 2018–2023 se sektorová struktura zaměstnanosti cizinců výrazně posunula směrem k vyšším absolutním počtům ve většině sektorů, přičemž zahraniční pracovníci přetrvávají zejména v několika málo sektorech vyznačujících se vyšší fyzickou náročností, nižšími nároky na jazykové dovednosti a nízkokvalifikovanými pozicemi. Zastoupení cizinců ve veřejném sektoru zůstává spíše symbolické a v českém prostředí dosud velmi omezené.

Následující podkapitoly se zaměří na podrobný přehled sektorového rozložení cizinců a jeho regionální specifika. V rámci srovnání mezi kraji bude sledováno, v jakých segmentech jsou cizinci zastoupeni, zda se jejich pozice liší podle regionálního kontextu, a především, jaký dopad má tato struktura na fungování veřejného sektoru v daném území.

S ohledem na nedostupnost podrobných dat o zaměstnanosti cizinců dle sektorů na krajské úrovni je v rámci následného srovnání využito proporčního přepočtu vycházejícího z celonárodní sektorové struktury za období od 1. 1. – 31. 12. 2023. Tato data poskytují základní orientační rámec sektorové struktury zaměstnanosti na územní krajů, kdy jsou regionální specifika doplněna komentářem a kontextem ze souvisejících dat o celkové zaměstnanosti na území České republiky.

2.2.1 Sektorová struktura ekonomicky aktivních cizinců v hl. m. Praze

Hlavní město Praha se v mnoha ohledech odlišuje od ostatních územních celků České republiky. Praha se odlišuje nejen z hlediska míry zastoupení cizinců, kdy dlouhodobě vykazuje nejvyšší absolutní i relativní počet ekonomicky aktivních cizinců, tak i z hlediska ekonomické struktury. Tyto odlišnosti vycházejí zejména z jejího postavení jako administrativního, politického a kulturního centra státu.

Na základě proporčního přepočtu vycházejícího z celonárodního sektorového rozložení ekonomicky aktivních cizinců v roce 2023 a známého celkového počtu pracujících cizinců v Praze (300 168 osob), lze identifikovat odvětví s největším zastoupením:

- Zpracovatelský průmysl (SEKCE C) – cca 66 489 osob
- Administrativní a podpůrné činnosti (SEKCE N) – cca 50 127 osob
- Obchod (SEKCE G) – cca 23 749 osob
- Stavebnictví (SEKCE F) – cca 23 147 osob
- Doprava a skladování (SEKCE H) – cca 16 024 osob

Tato sektorová struktura však odráží pouze obecný charakter zastoupení zahraničních pracovníků v české ekonomice, které je výrazně průmyslově orientované a kde cizinci zastávají zejména fyzicky náročné pozice. Přestože Praha vykazuje některé shodné znaky s národním rozložením, její sektorová struktura se v mnoha ohledech významně odlišuje.

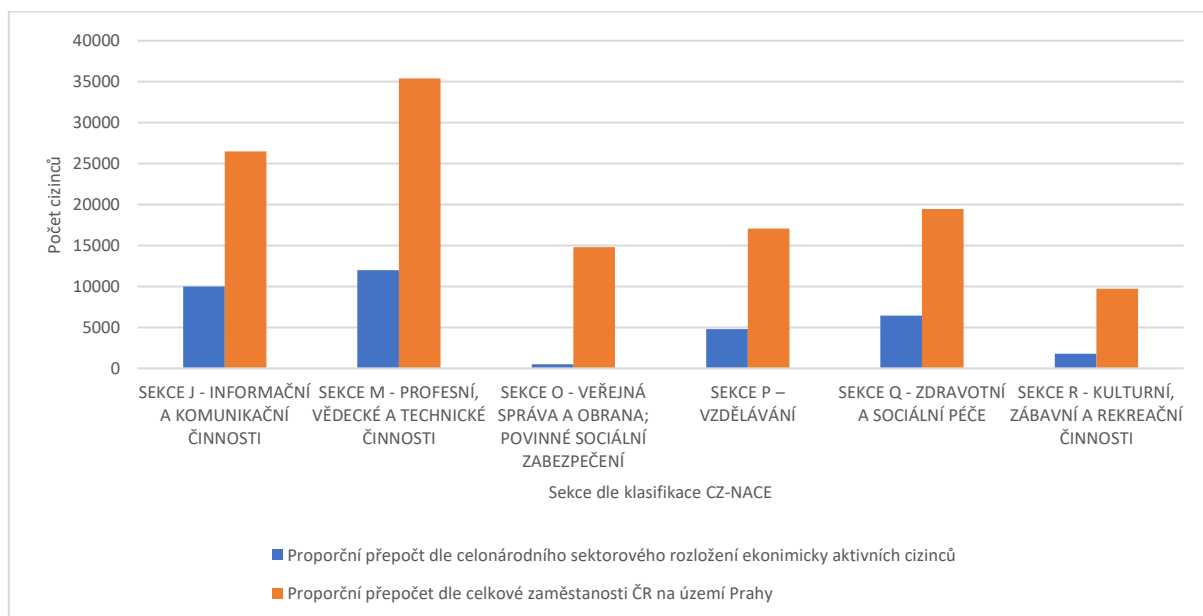
Hlavní město je charakteristické výrazným zaměřením na ekonomiku služeb, znalostní ekonomiku a výrazně větším zastoupením veřejných institucí oproti jiným regionům státu. Tato

specifika se promítají i do složení struktury pracujících. Dle proporčního přepočtu vycházejícího z celkové sektorové zaměstnanosti podle klasifikace činností CZ-NACE na území hlavního města Prahy a známého celkového počtu pracujících cizinců v Praze jsou ekonomicky aktivní cizinci v největší míře zastoupeni v těchto segmentech:

- Profesní, vědecké a technické činnosti (SEKCE M) – 35 407 osob
- Informační a komunikační činnosti (SEKCE J) – 26 496 osob
- Obchod (SEKCE G) – 25 913 osob
- Zpracovatelský průmysl (SEKCE C) – 20 768 osob
- Zdravotní a sociální péče (SEKCE Q) – 19 459 osob

Z kombinace obou výpočtových metod lze předpokládat, že cizinci na území hlavního města Prahy zastupují v některých segmentech větší podíl, než uvádí sektorová struktura ekonomicky aktivních cizinců. Níže uvedený graf uvádí sektory, kde proporční přepočet dle celkové sektorové zaměstnanosti na území Prahy nejvýrazněji převyšuje počet pracujících zahraničních osob vycházejících z celonárodního sektorového rozložení ekonomicky aktivních cizinců.

Obrázek 10: Zastoupení ekonomicky aktivních cizinců v sektorech s největší zaznamenanou odlišností výpočtů na území hlavního města Prahy (2023)

Zdroj: (vlastní zpracování dle dat ČSÚ, 2024, 2025)

V hlavním městě Praze lze **výraznější zastoupení cizinců předpokládat** zejména v sektorech **Informačních a komunikačních činností (SEKCE J)** a **Profesních, vědeckých a**

technických činností (SEKCE M). Město slouží jako sídlo řady technologických firem, startupů, a výzkumných institucí, které přitahují odborně vzdělané pracovníky, zejména s vyšší kvalifikací a jazykovou vybaveností. Významnější zastoupení cizinců lze očekávat také v oblastech **zdravotnictví a sociální péče, vzdělávání a kultury (SEKCE Q, P, R)**, kde přítomnost větší koncentrace zdravotních zařízení, univerzit, výzkumných center nebo kulturních institucí vytváří prostor pro zapojení cizinců do veřejně prospěšných činností.

Specifickým sektorem je **Veřejná správa a související činnosti (SEKCE O)**, kde v Praze sídlí klíčové centrální úřady a některé mezinárodní organizace. Přestože zákon často omezuje přímé zaměstnávání cizinců v tomto segmentu, jejich vyšší přítomnost může být zaznamenána především v podpůrných nebo technických pozicích, často prostřednictvím smluvních vztahů s externími firmami.

Naopak nižší zastoupení ekonomicky aktivních cizinců, lze s ohledem na charakter hlavního města očekávat v segmentech jako jsou zpracovatelský průmysl nebo zemědělství a lesnictví, kde zastoupení těchto odvětví je oproti celonárodnímu srovnání podprůměrné.

Specifikem Prahy je i **vysoký podíl cizinců pracujících jako OSVČ.** Dle statistik Ministerstva průmyslu a obchodu vlastnilo na území metropole platné živnostenské oprávnění více než 50 tis. osob cizí národnosti, což odpovídá necelým 17 % z celkového počtu zahraničních pracovníků v metropoli. Vysoká koncentrace OSVČ svědčí o schopnosti cizinců reagovat na poptávku městského trhu práce.

Tyto regionální odlišnosti mají důsledky i pro fungování veřejného sektoru. Vyšší koncentrace cizinců v sektorech, kde zastávají odborné funkce, může ovlivnit nároky na správu pracovních povolení, uznávání kvalifikací nebo jazykovou integraci. V širším měřítku tato struktura zvyšuje nároky na komplexnější řízení lidských zdrojů.

Závěrem lze konstatovat, že sektorová struktura zaměstnanosti cizinců v Praze je nejen výrazně diverzifikovaná, ale také ovlivněná specifickým charakterem města. Cizinci se zde uplatňují jak v typických manuálních, tak i v oblastech s vyšší přidanou hodnotou, přičemž regionální specifika hlavního města vytvářejí předpoklady pro jejich vyšší účast v sektoru veřejné správy a v oblastech s vyšší kvalifikační náročností.

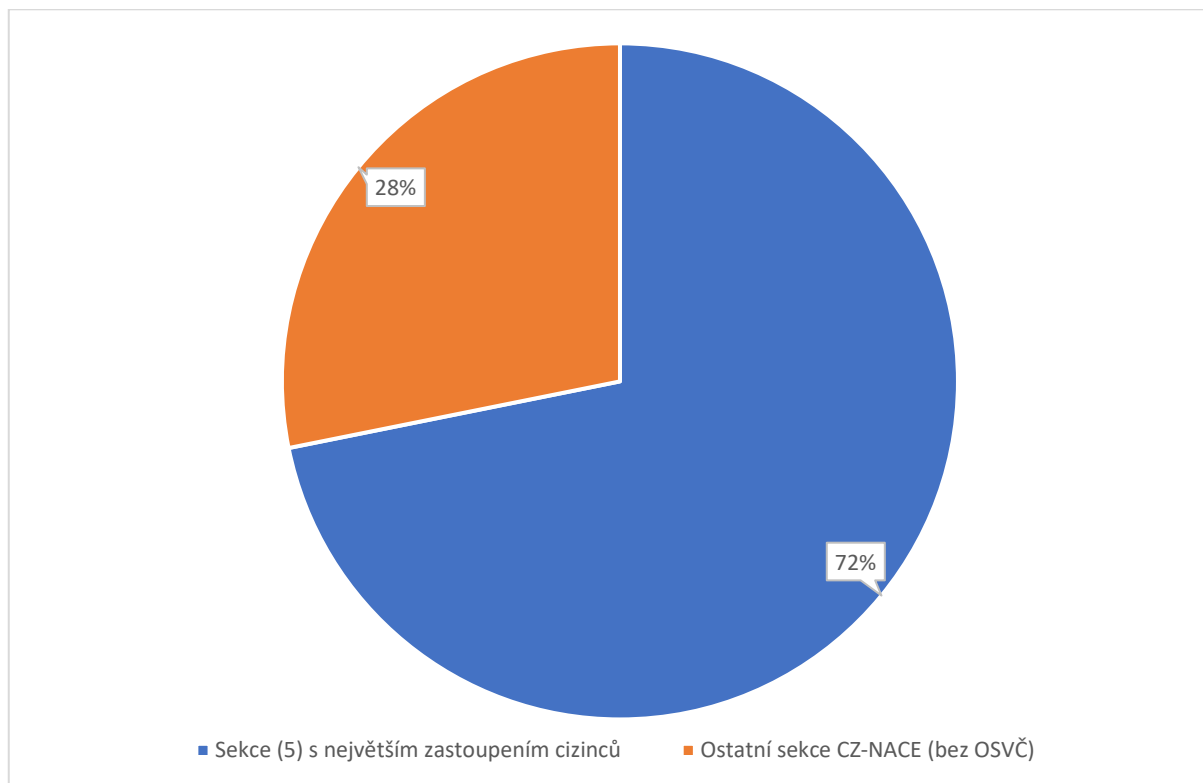
2.2.2 Sektorová struktura ekonomicky aktivních cizinců v STC

Geograficky nejrozsáhlejší Středočeský kraj, který dlouhodobě vykazuje 2. nejvyšší absolutní zastoupení ekonomicky aktivních cizinců, vykazuje v rámci sektorového rozložení pracovní

síly několik specifík. Jeho poloha, těsně obklopující hlavní město Prahu, a ekonomická struktura, činí region atraktivní především v sektorech průmyslové výroby, logistiky a služeb.

Nejvíce ekonomicky aktivních cizinců je dle proporčního přepočtu vycházejícího z celonárodního sektorového rozložení ekonomicky aktivních cizinců v roce 2023 zastoupeno dle uvedeného pořadí od nejvyššího po nejnižší v segmentech: Zpracovatelský průmysl (SEKCE C), Administrativní a podpůrné činnosti (SEKCE N), Obchod (SEKCE G), Stavebnictví (SEKCE F), Doprava a skladování (SEKCE H). Jedná celkem o více než 100 tis. zahraničních pracovníků z celkových 140 tis. zaměstnanců na území Středočeského kraje. Tuto disproporci mezi nejvýrazněji zastoupenými segmenty a dalšími 16 sektory z celkových 21 uvádí graf níže.

Obrázek 11: Podíl 5 nejpočetněji zastoupených sekcí zahraničními pracovníky na území Středočeského kraje (2023)

Zdroj: (vlastní zpracování dle dat ČSÚ, 2024)

Na rozdíl od hlavního města Prahy sektorová struktura Středočeského kraje odráží až na výjimky obecný charakter zastoupení zahraničních pracovníků v jednotlivých odvětvích na území České republiky. Určitá **specifika lze však pozorovat v segmentech jako je Obchod (SEKCE G) a Doprava a skladování (SEKCE H)**, kde lze předpokládat, jak s ohledem na

celkovou strukturální zaměstnanost na území kraje, tak s přihlédnutím k rozvinutým průmyslovým zónám, počet cizinců o jednotky % vyšší.

Specifikem kraje je rovněž **relativně vysoký podíl cizinců pracujících na živnostenský list** (více než 9 % ekonomicky aktivních cizinců), což může souviset s flexibilitou tohoto typu zaměstnání v oblastech jako stavebnictví, doprava nebo drobné služby.

Z hlediska veřejného sektoru je situace obdobná, jako v jiných regionech. Cizinci jsou v sektorech jako je zdravotní a sociální péče, zdravotnictví nebo školství zaměstnání pouze v omezeném rozsahu. Větší množství cizinců lze dle alternativního výpočtu, a s přihlédnutím ke koncentraci zdravotních zařízení v kraji, předpokládat pouze v sekci zdravotnictví. Přímé působení ve veřejné správě je, podobně jako jiných regionech, omezeno zákonnými předpisy vyžadujícími české občanství. **Vyšší odhad v této sekci při výpočtu na základě celkové zaměstnanosti v kraji spíše odráží podíl tohoto sektoru na celkové struktuře trhu práce než skutečný počet zaměstnaných cizinců.**

Z výše uvedeného vyplývá, že Středočeský kraj, až na výjimky, spíše kopíruje obecné sektorové rozdělení ekonomicky aktivních cizinců pro území celé České republiky.

2.2.3 Sektorová struktura ekonomicky aktivních cizinců v KKH

Východočeský kraj rozkládající se u polských hranic se vyznačuje stabilně rostoucím počtem ekonomicky aktivních cizinců, kde není ekonomická migrace tak výrazná, jako ve Středočeském kraji nebo hlavním městě Praze. Sektorová struktura ekonomicky aktivních cizinců se odvíjí především od charakteristicky silného průmyslového segmentu, hospodářských oblastí a oblastí cestovního ruchu.

Nejvyšší absolutní zastoupení ekonomicky aktivních cizinců je evidováno v segmentu **Zpracovatelského průmyslu (SEKCE C)**, kde působí v Královéhradeckém kraji více než 7 700 osob (dle celonárodního proporčního přepočtu), případně dosahuje až k hodnotám 8 700 osob (dle přepočtu na základě celkové zaměstnanosti). Podíl ekonomicky aktivních cizinců ve zpracovatelském průmyslu by tak mohl nabývat hodnot až 30 % všech zahraničních pracovníků. Významný podíl regionu zastávají také odvětví **Administrativní a podpůrné činnosti (SEKCE N)**, **Stavebnictví (SEKCE F)** a **Obchod (SEKCE G)**, které patří mezi tradiční oblasti s vysokým zastoupením zahraniční pracovní síly.

Tabulka 5: Nejčetněji zastoupené sektory ekonomicky aktivními cizinci v Královéhradeckém kraji v roce 2023 – porovnání obou výpočtových metod

SEGMENT	Proporční přepočtení dle celonárodního rozložení cizinců	Proporční přepočtení dle sektorové zaměstnanosti v kraji
Celkem	32 014	31 014
Sekce C – Zpracovatelská průmysl	7700 (26,6 %)	8700 (30,1 %)
SEKCE G – Velkoobchod a maloobchod a; opravy a údržba motorových vozidel	2762 (9,5 %)	3490 (12 %)
SEKCE F – Stavebnictví	2692 (9 %)	1769 (6,2 %)
SEKCE H – Doprava a skladování	1863 (6,4 %)	1853 (6,4 %)

Zdroj: (vlastní zpracování dle dat ČSÚ, 2024, 2025)

Naopak nejméně čtne cizinci v kraji bez ohledu na způsob výpočtu zastoupení v oborech, které vyžadují vyšší úroveň odbornosti či jazykových dovedností jako jsou Informační technologie (SEKCE J) nebo vědecké a technické činnosti (sekce M). Tato disproporce odráží nejen omezenou přítomnost znalostně náročných odvětví v regionu, ale zejména skladbu přicházejících pracovníků, kteří zde často zajišťují manuální a provozní pozice.

Stejně tak zastoupení cizinců ve veřejném sektoru je obdobně nízké. Počet cizinců v segmentech jako je Vzdělání (SEKCE P), Zdravotnictví (SEKCE Q) nebo Veřejná správa (SEKCE O) dosahuje obdobných hodnot jako zbylé regiony České republiky. Přesto však může docházet k jejich nepřímému zapojení prostřednictvím externích dodavatelských služeb, například v oblasti technického zajištění, úklidu či administrativní podpory.

Zastoupení cizinců působících jako **OSVČ** představuje podprůměrné množství (3 tis. osob).

Sektorová struktura královéhradeckého kraje tak v zásadě kopíruje celonárodní sektorovou strukturu ekonomicky aktivních cizinců, která je stejně jako národní klasifikace činností cizinců CZ-NACE, vykazuje nejvyšší počty zahraničních pracovníků v segmentech s fyzickou náročností a nízkými požadavky na kvalifikaci.

2.3 Dotazníkové šetření – vhled do problematiky překvalifikovanosti

Třetí kopilota praktické části diplomové práce rozšiřuje dosavadní kvantitativní analýzu sektorového a prostorového rozmístění ekonomicky aktivních cizinců o kvalitativní pohled založený na dotazníkovém šetření. Cílem této části práce je zjištění, jaké vzdělání a pracovní zkušenosti si zahraniční pracovníci do České republiky přinášejí a zda se jim daří tyto získané kompetence uplatnit na českém trhu práce.

Hlavním tématem této kapitoly je **překvalifikovanost**, tedy stav, kdy pracovník vykonává práci, která je pod jeho kvalifikaci nebo dosaženým vzděláním. Tento jev je mezi zahraničními pracovníky relativně častý, zejména kvůli jazykové bariéře, omezenému uznávání zahraniční kvalifikace a institucionálním překážkám vstupu na odpovídající pozice.

Dotazníkové šetření bylo realizováno na **území hlavního města Prahy, Středočeského a Královéhradeckého** kraje v období léta a podzimu roku 2024. Průzkum byl s ohledem na osobní možnosti a vysoké zastoupení cizinců uskutečněn v segmentu stavebnictví. Otázky byly zaměřeny na základní socio-demografické charakteristiky, nabyté vzdělání, pracovní historii, jazykové dovednosti, motivaci k migraci a subjektivní spokojenost s pracovní pozicí. Dotazníky byly distribuovány mezi cizince s ohledem na vybraný sektor v anglickém, českém a ukrajinském jazyce. Plné znění dotazníků je ve všech zvolených jazycích k nahlédnutí v příloze B diplomové práce.

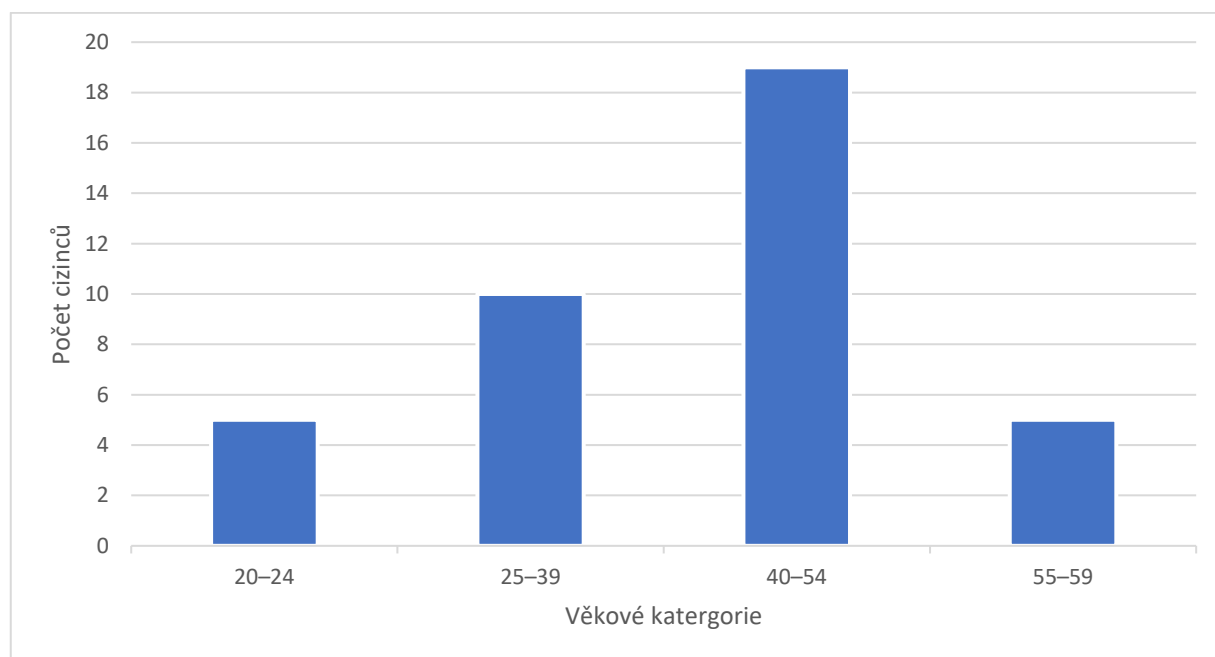
Do provedeného průzkumu se s přihlédnutím k délce trvání (téměř ½ roku) a úsilí distribuce zúčastnil pouze malý počet respondentů. Vyplněný dotazník byl navrácen 39 zahraničními pracovníky pohybujícími se v oblasti stavebnictví a přidružených pomocných pracích. **Z tohoto důvodu není možné data zobecnit na všechny zahraniční pracovníky, ale považovat je spíše za sondu do dané problematiky.** Malý zájem a ochota cizinců, i přes snahu přiblížení se k jejich mateřskému jazyku, vypovídá o nepřilíživé vysoké ochotě zapojení do obdobných průzkumů. Tento jev však může značit i neochotu ztráty času, díky tlaku a fyzické náročnosti, které bývají u profesí tohoto typu běžné.

Vyhodnocení (sondy) dotazníkového šetření

Výzkumný vzorek 39 respondentů tvoří v naprosté většině muži (97,4 %). Ženy byly zastoupeny pouze v jednom případě (2,6 %). Toto skutečnost odpovídá povaze segmentu, kde jsou ženy zastoupeny pouze výjimečně, a to zejména v pomocných pozicích, jako je například úklid.

Věková struktura vzorku zobrazená na níže uvedeném grafu se nalézá lehce nad průměrem nejpočetněji zastoupených věkových kategorií cizinců v České republice v produktivním věku, přičemž v nižších věkových kategoriích (pod 20 let věku) a vyšších (60 let +) nebyly zastoupeni žádní pracovníci.

Obrázek 12: Věkové zastoupení vzorku cizinců v segmentu stavebnictví (2024)

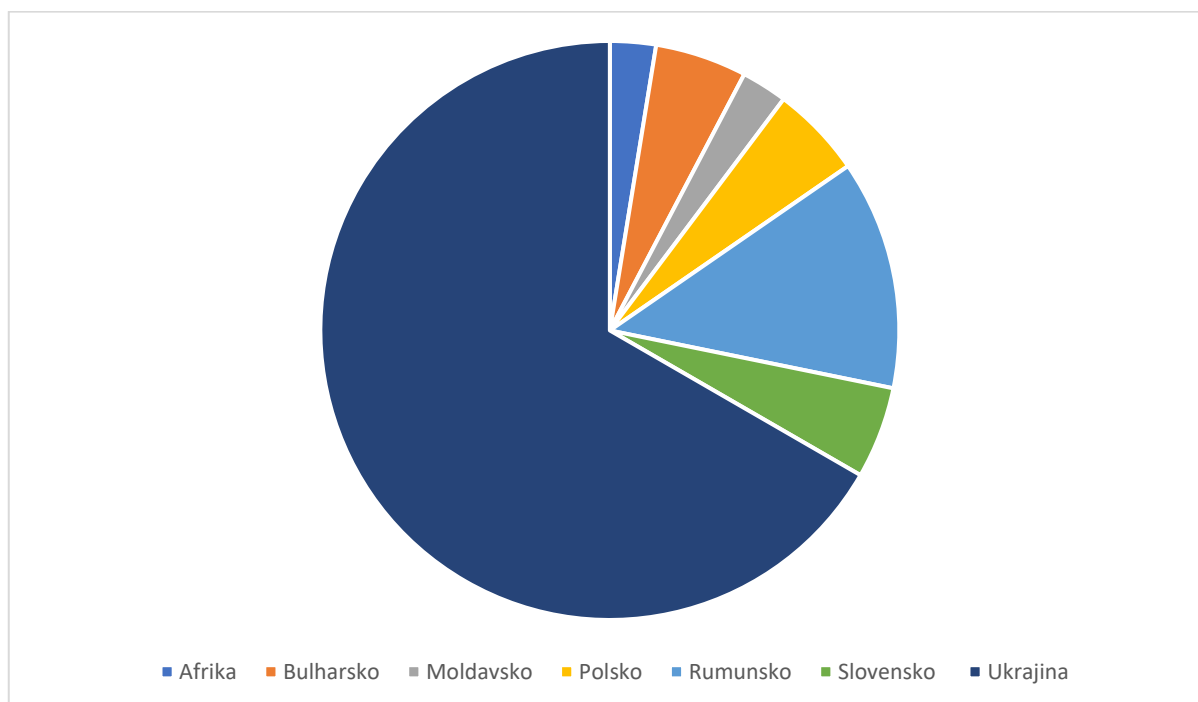
Zdroj: (vlastní zpracování)

Nejpočetněji zastoupenou skupinou jsou státní příslušníci Ukrajiny (65 %), to bezesporu odráží jak povahu segmentu stavebnictví, kdy je tato fyzicky náročná sekce atraktivní zejména pro občany méně rozvinutých východních zemích, tak migrační vlnu ukrajinských válečných uprchlíků do České republiky. Součástí vzorku jsou i občané Rumunska, Bulharska, Polska, Slovenska a jeden pracovník z neupřesněné části Afriky – viz níže uvedený graf.

Nevíce cizinců uvedlo jako svůj rodinný stav, že jsou vdaní nebo ženatí, případně žijí v trvalém vztahu (více než 60 %). Tato skutečnost může přímo korelovat s věkovým zastoupením a státní příslušností cizinců. Občané východních zemích mívají častěji silné vazby na rodinu, to může mimo jiné značit i odliv finančních prostředků do zahraničí v podobě remitencí.

Více než ½ všech cizinců pak uvádí jako motivaci svého příchodu přímo získání pracovní pozice na území České republiky.

Obrázek 13: Státní příslušnost sledovaného vzorku cizinců (2024)

Zdroj: (vlastní zpracování)

Informace o vzdělání, zaměstnání a migraci

Uvedené údaje týkající se získaného vzdělání vzorkem cizinců, byla upravena s ohledem na stupně vzdělání v České republice. Data ukazují, že největší část respondentů dosahuje úrovně **středoškolského vzdělání**, a to s podílem **téměř 50 %**. Výrazně zastoupenou skupinu **28 %** představují i cizinci dosahující **vysokoškolského nebo vyššího odborného vzdělání**. Pouze 18 % respondentů uvedlo svoji úroveň vzdělání jako základní. Zbývající respondenti (5 %) představují cizince se získaným výučním listem.

Tabulka 6: Nejvyšší dosažené vzdělání vzorku cizinců (2024)

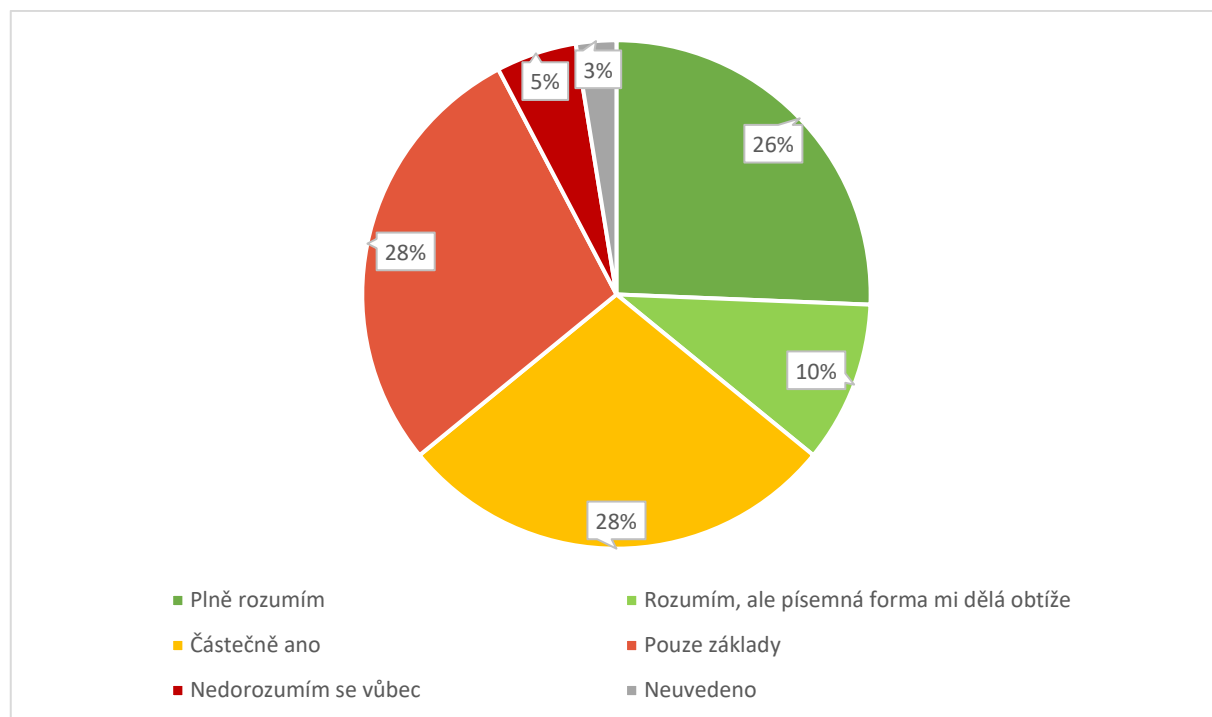
Úroveň vzdělání	Počet cizinců	Podíl
Středoškolské vzdělání	19	49 %
Vysokoškolské vzdělání	1	25,5 %
Základní vzdělání	7	18 %
Vyučení	2	5 %
Vyšší odborné vzdělání	1	2,5 %

Zdroj: (vlastní zpracování)

Pro získání informací o profesních zkušenostech cizinců bylo úkolem respondentů i sdělení o pracovní pozici, kterou vykonávali před příchodem do České republiky. Uvedené pracovní pozice ukazují mezi vzorkem cizinců na **značnou profesní diverzitu**, a to bez ohledu na uvedenou úroveň vzdělání. Jedná se o manuálně náročné pozice s nízkými požadavky na vzdělání, jako jsou například tovární dělníci nebo tesaři až po obchodního zástupce, podnikatele, stavebního inženýry nebo i vojenského důstojníka.

Níže zobrazený graf dále uvádí vzorkem cizinců vybranou míru znalosti českého jazyka z předem definovaných možností. Více než 1/3 respondentů uvedla (36 %), že se dorozumí plně nebo pouze s obtížemi v písemné formě jazyka. Velké zastoupení (28 %) je i mezi cizinci, kteří se dorozumí prostřednictvím českého jazyka alespoň částečně. Negativně lze však vnímat skutečnost, že téměř zbylá 1/3 respondentů uvádí (32 %), že se češtinou nedorozumí nebo ovládají pouze základy.

Obrázek 14: Podíly vzorku cizinců s jednotlivými úrovněmi znalosti českého jazyka (2024)

Zdroj: (vlastní zpracování)

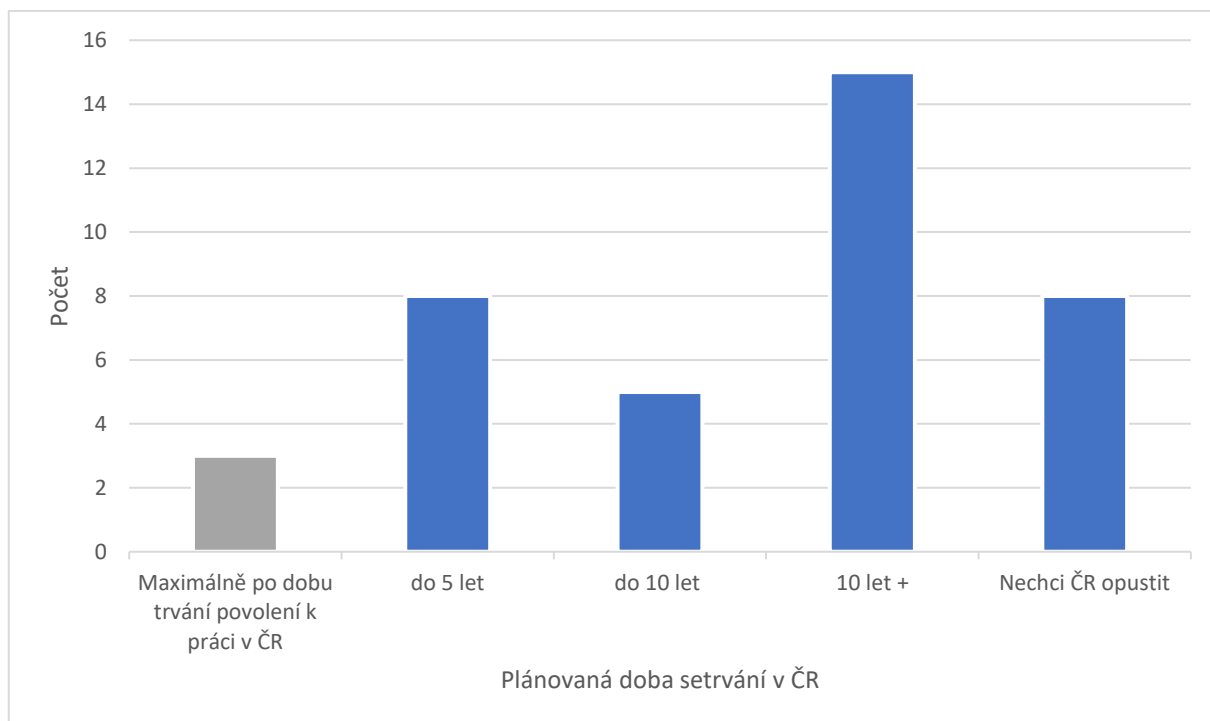
Drtivá většina všech respondentů pak uvádí, že největší překážkou se pro ně nestává znalost (neznalost) českého jazyka, ale že výběr jejich pracovní pozice byl nejvíce ovlivněn výší volných finančních prostředků (více než 75 %). Pouze zbylá část vzorku uvádí, že na jejich výběr pracovního místa měla největší vliv, kromě úrovně znalosti českého jazyka, znalost českého prostředí a kultury a administrativní náročnost pracovního povolení.

V souvislosti s výběrem pracovní pozice pak téměř ¼ respondentů uvedla, že se potýkala s nějakou formou diskriminace na základě odlišné národnosti. Tento podíl (23 %) představuje stále vysoké procento a lze jej vnímat, jako ukazatel o přetrvávajících předsudcích vůči zahraničním pracovníkům.

Ze sesbíraných odpovědí je mimo jiné patrná i spokojenost zahraničních pracovníků s aktuálně vykonávanou pracovní pozicí. Více než polovina (64 %) cizinců uvádí se svým výběrem spokojenost, přičemž ½ z nich však zvažuje z dále neuvedených důvodů změnu. Ostatní respondenti ve výši 36 % uvádí se svou současnou pracovní pozicí nespokojenost. Pouze 21 % z těchto respondentů má v úmyslu tuto nevyhovující situaci řešit.

Shromážděná data i přes částečně uvedenou nespokojenost ukazují to, že většina respondentů má zájem o dlouhodobé nebo trvalé setrvání na území České republiky. Významná část, téměř 60 % uvádí, že by Českou republiku nejraději vůbec neopustilo nebo zůstali 10 let a více. Naopak pouze zanedbatelné množství dotazovaných (7,5 %) uvádí setrvání maximálně po dobu trvání povolení k práci v ČR a 33 % chce setrvat v relativně krátkém období do 10 let. Tato skutečnost může představovat potenciál pro lepší integraci cizinců.

Obrázek 15: Plánovaná doba setrvání respondentů na území České republiky (2024)

Zdroj: (vlastní zpracování)

Zhodnocení získaných výsledků

Zatímco před příchodem do České republiky zastával vzorek cizinců pracovní pozice s vysokou profesní diverzitou, napříč všemi segmenty a s širokou škálou kvalifikačních a osobních předpokladů. V současnosti **respondenti uvedli, že většina z nich zastává manuální a fyzicky náročné pozice**. Jedná se jmenovitě o pozice, jako je zedník, tesař, instalatér, svářeč, pomocný stavební dělník nebo v případě ženského zastoupení v podobě jednoho z respondentů o pozici uklízečky.

Zastoupení uvedených pozic není náhodné a odráží zejména charakter místa sběru dat vykonané přímo na pracovištích respondentů, tj. stavbách. Obecně se tyto pracovní pozice, typické pro segment stavebnictví, vyznačují nízkými nároky na vzdělání a někdy i minimálními požadavky na předchozí pracovní zkušenosti. Pro výkon některých z nich je však nutná odborná kvalifikace nebo příslušným povolení k oprávnění výkonu.

S ohledem na uvedené získané vzdělání a pracovní zkušenosti zahraničních pracovníků, lze tak i na takto získaném malém vzorku zřetelně vidět, že **do České republiky směřují takový cizinci, jejichž kvalifikační, tak i profesní potenciál není na českém trhu práce plně využit**. Tito respondenti uvedli, že největší motivací v případě hledání práce mimo svoji zemi původu se stává získání vyšších finančních prostředků, přičemž největší bariérou při volbě nové pozice, mimo nízké úroveň českého jazyka, představuje zejména výše volných finančních prostředků při vstupu na místní trh práce. Tyto vypovězené faktory spolu logicky souvisí a částečně zdůvodňují působení v uvedených pracovních pozicích.

Skutečnost existence těchto nevyužitých předpokladů cizinců lze očekávat napříč celým pracovním trhem. Tyto nevyužití znalosti a dovednosti zahraničních pracovníků mohou představovat potenciál pro jejich využití v odborně zaměřených pracovních pozicích nebo takových s veřejně prospěšným přesahem. To však za předpokladu oboustranné ochoty spolupráce, kde se na jedné straně bude existovat nabídka volných pracovních míst a straně druhé ochota cizinců se to takového to trhu zapojit. Mohou se však objevit i určitá negativa spojená s úbytkem pracovních sil v segmentech ve kterých překvalifikování cizinci působí.

Tento aspekt v podobě nevyužitého lidského kapitálu neznamená negativní dopad pouze pro český trh práce, ale i pro samotné zahraniční pracovníky. Při uvědomení jedince o dostatečném získaném vzdělání nebo zkušenostech může docházet k frustraci a ztrátě pracovní motivace. Práce pod kvalifikaci často také znamená nižší finanční ohodnocení.

Určitý potenciál lze spatřit i v podobě ochoty dlouhodobé někdy až trvalého setrvání cizinců na území České republiky. V této souvislosti se nabízejí otázky týkající se zejména integrace cizinců, vízové politiky a administrativních procesů spojených s migrací.

2.4 Nároky a přínosy zahraniční migrace na veřejný sektor a ekonomiku

Zahraníční migrace představuje pro jakékoli území komplexní jev. V případě cílové země narůstající počet migrantů na jedné straně klade zvýšené nároky na kapacitu a funkčnost veřejného sektoru a na straně druhé přináší ekonomické, ale i sociální přínosy. Předchozí text praktické části věnoval pozornost prostorové distribuci cizinců, jejich sektorovému uplatnění na trhu práce a částečně nastínil problém „překvalifikovanosti“. S ohledem na výše uvedené poznatky lze v širším kontextu definovat hlavní zátěžové faktory a pozitivní dopady zahraniční migrace na fungování veřejných služeb a ekonomiky obecně.

Zvyšující se počet zahraničních migrantů klade nároky na řadu oblastí veřejného sektoru, od zajištění jazykové a kulturní integrace přes zvýšené požadavky na kapacitu školství a zdravotnictví, až po potřebu adekvátní bytové politiky a posílení složek státní správy, zejména v oblasti cizinecké a migrační agendy.

Současně však migrace přináší i významné přínosy, a to zejména v oblasti trhu práce, kde pomáhá řešit nedostatek pracovní síly, doplňuje obsazení pracovních pozic, o které nejeví tuzemští pracovníci velký zájem a přispívá k udržení hospodářského růstu a konkurenceschopnosti. Dlouhodobým přínosem je také obohacení lidského kapitálu, zlepšení demografického vývoje a potenciál úspěšně integrovaných dětí migrantů stát se plnohodnotnou součástí budoucí pracovní síly.

Následující část se tak zaměřuje na rozbor těchto nároků a přínosů, s ohledem na poznatky uvedené v předchozí části práce.

2.4.1 Nároky zahraniční migrace

1. Jazyková bariéra a integrační opatření

Jedním z nejvýraznějších nároků zahraniční migrace na veřejný sektor je potřeba překonávání jazykové bariéry mezi cizinci a majoritní společností. Nedostatečná znalost českého jazyka může významně komplikovat orientaci cizinců v právním systému, přístup k veřejným službám, uplatnění na trhu práce či zapojení do společenského života. Orgány veřejné moci mají povinnost zajišťovat tlumočnické a překladatelské služby v rámci soudních a správních řízení, čímž garantují právo cizinců na spravedlivý

proces a rovný přístup k informacím. Mimo rámec zákonných povinností mnohé instituce a samosprávné celky aktivně podporují jazykovou integraci prostřednictvím organizace kurzů českého jazyka, které jsou často součástí širších integračních programů. Tyto programy zahrnují i poradenství, kulturní a adaptační aktivity či podporu při hledání zaměstnání, a jsou realizovány jak na základě vnitrostátních strategických dokumentů, tak v souladu s evropskými migračními politikami a legislativou.²

Účinné překonávání jazykové bariéry je přitom klíčovým předpokladem úspěšné integrace migrantů do společnosti, neboť usnadňuje jejich samostatnost, snižuje závislost na sociálních službách a zvyšuje jejich ekonomickou aktivitu.

2. Nároky zahraniční migrace na školství

Migrace má přímý dopad na vzdělávací systém, a to nejen z hlediska navýšení počtu žáků, ale také v podobě specifických požadavků spojených s jejich úspěšnou integrací. Příchod dětí cizinců do českých škol často provází jazyková bariéra, která může ztěžovat porozumění výuce a bránit plnému zapojení do vzdělávacího procesu. Vedle jazykových obtíží však mohou vznikat i problémy vyplývající z rozdílu mezi vzdělávacími systémy. Tyto rozdíly kladou zvýšené nároky i na pedagogické pracovníky například při individuálním přizpůsobování výuky. Další výzvou je sociální začlenění dětí cizinců do třídních kolektivů, kdy mohou vznikat bariéry v podobě odlišných kulturních návyků či nízké míry akceptace ze strany některých spolužáků.

Pro zmírnění těchto problémů je nezbytné nejen posílit kapacity škol a zajistit jazykovou podporu, ale také poskytovat pedagogům odborné vzdělávání v oblasti podpory adaptace žáků s odlišným mateřským jazykem, zvyky a kulturními návyky.

Úspěšná integrace dětí cizinců do vzdělávacího systému je důležitým předpokladem jejich budoucího uplatnění na trhu práce a plnohodnotného zapojení do společnosti.

3. Nároky zahraniční migrace na zdravotnictví

Zdravotnictví patří mezi klíčové segmenty veřejného sektoru, na které má zahraniční migrace přímý dopad. Zvýšený počet cizinců v populaci logicky zvyšuje nároky na

² V České republice existuje pro cizince povinnost absolvovat adaptačně-integrační kurz. Tato povinnost se vztahuje na vybrané kategorie cizinců, kterým bylo od 1. ledna 2021 vydáno povolení k dlouhodobému nebo trvalému pobytu. Kurz je zaměřen na seznámení cizinců s životem v České republice a má za cíl usnadnit jejich integraci do společnosti. (Velvyslanectví ČR v Kuvajtu, 2021)

kapacitu zdravotnických zařízení, zejména v regionech s vysokou koncentrací zahraničních pracovníků a jejich rodin. Kromě kvantitativního zatížení se zdravotnický systém musí vyrovnávat i s kvalitativními výzvami, které vyplývají z odlišných zdravotních návyků, kulturních zvyklostí a rozdílného přístupu k prevenci.

Někteří migranti mohou přicházet z prostředí, kde je prevence méně rozšířená nebo zdravotní péče méně dostupná, což může vést k vyššímu výskytu neléčených onemocnění a tím i k vyšší potřebě akutní péče. Jazyková bariéra navíc může komplikovat komunikaci mezi pacientem a zdravotnickým personálem, což zvyšuje riziko nedorozumění, prodlužuje diagnostický proces a klade vyšší nároky na tlumočnické služby či jazykové dovednosti zdravotníků.

V případě migrantů přicházejících z odlišných zdravotnických systémů je tak nutné věnovat zvláštní pozornost vysvětlení principů fungování českého zdravotnictví, včetně systému zdravotního pojištění a nároků na hrazenou péči. Všechny tyto faktory vyžadují cílenou přípravu zdravotnického personálu nebo v případě potřeby posílení kapacit zdravotnictví. Pasivní řešení těchto faktorů mohou poskytnout specializované programy zaměřené na podporu zdraví a prevenci u cizinců.

4. Oblast bydlení a bytové politiky

Příliv zahraničních pracovníků a jejich rodin se promítá i do oblasti bydlení, kde vytváří zvýšený tlak na dostupnost a kapacitu bytového fondu. V mnoha případech se migranti, zejména v počáteční fázi pobytu, uchylují k ubytování v méně kvalitních podmínkách, například v ubytovnách či sdílených bytech. Často se také soustřeďují do odlehlejších nebo sociálně slabších částí obcí, což může vést k prostorové segregaci a zvyšovat riziko sociální izolace. Tyto situace představují významnou výzvu pro místní samosprávy, které musí řešit nejen nedostatek odpovídajícího standardu bydlení, ale i prevenci vzniku sociálně vyloučených lokalit.

Současně rostou nároky na úřady, zejména v souvislosti s vyřizováním dokumentů, podporou při získávání bydlení či poskytováním sociálních dávek. Migrace tak vyvolává potřebu dlouhodobých a systémových opatření v oblasti bytové politiky a územního plánování, včetně podpory výstavby nájemních bytů, regulace krátkodobého ubytování a vytváření podmínek pro rovnoměrné rozložení migrantů v rámci měst a obcí. Efektivní bytová politika je tak nezbytným nástrojem prevence sociálního napětí a podpory integrace cizinců do místních komunit.

5. Nároky na složky státní správy a cizinecké policie

Zahraniční migrace zvyšuje nároky na činnost organizačních a bezpečnostních složek státu, zejména na útvar cizinecké policie, která zajišťuje kontrolu legality pobytů, vedení pobytových agend a související správní úkony. (Policie ČR, 2025) S rostoucím počtem cizinců v zemi roste objem žádostí o vydání či prodloužení pobytových oprávnění, udělení víz, povolení k zaměstnání a dalších administrativních úkonů, což vede k nárůstu zátěže nejen pro policii, ale i pro řadu správních orgánů.

Rostoucí počet cizinců zvyšuje nároky i na potřebu jazykové vybavenosti úředníků a policistů, která je nezbytná pro efektivní komunikaci s klienty, minimalizaci chyb a urychlení správních procesů. Tyto aspekty se promítají i do fungování organizačních složek obcí a krajů, které často poskytují služby v oblasti integrace, bydlení, sociální podpory a školství. V této souvislosti nabývá na významu dobře nastavená koordinační politika, která zajišťuje provázanost činností státních i samosprávných institucí, předchází duplicitám a zvyšuje efektivitu využívání veřejných prostředků. Systémová koordinace na úrovni samospráv je klíčová zejména v regionech s vyšší koncentrací cizinců, kde jsou nároky na veřejnou správu nadprůměrné.

2.4.2 Přínosy zahraniční migrace

1. Řešení nedostatku pracovní síly

Zahraniční migrace představuje významný „nástroj pro doplnění“ pracovního trhu, a to nejen soukromém sektoru, ale i ve veřejných službách. V podmínkách stárnutí populace a nízké míry nezaměstnanosti pomáhají zahraniční pracovníci obsazovat pozice, o které je mezi domácí pracovní silou menší zájem, nebo na které se na prostřednictvím trhu nedostává dostatek kvalifikovaných uchazečů. Tento přínos se projevuje jak v manuálně náročných odvětvích, tak marginálně i v segmentech vyžadujících specializované dovednosti, včetně zdravotnictví, sociálních služeb či vzdělávání.

Migranti zároveň přinášejí do českého pracovního prostředí odlišné pracovní návyky, zkušenosti a kulturní perspektivy, které mohou přispět k inovacím, lepšímu porozumění mezinárodním trhům a posílení schopnosti firem i institucí reagovat na globální výzvy. Diverzita pracovních kolektivů může podporovat kreativitu, flexibilitu a zlepšovat schopnost adaptace na měnící se podmínky.

2. Ekonomický přínos v podobě daní a odvodů

Zahraniční migrace má pro Českou republiku hmatatelný ekonomický přínos v podobě finančních příspěvků do veřejných rozpočtů. Zaměstnaní migranti se prostřednictvím placení daní z příjmů, odvodů na sociální a zdravotní pojištění a nepřímých daní podílejí na financování a rozvoji veřejných služeb. Tyto příspěvky představují zdroj příjmů státního rozpočtu i rozpočtů obcí, a to bez ohledu na to, zda migranti působí v soukromém sektoru, nebo v rámci veřejných služeb.

Z ekonomického hlediska tak migranti nejen kompenzují část nákladů spojených s jejich integrací, ale přispívají i k udržení finanční stability a kvality veřejného sektoru. Přítomnost zahraničních pracovníků zároveň podporuje spotřebu, investice a celkovou ekonomickou aktivitu, čímž se zvyšuje i výběr nepřímých daní, jako je DPH nebo spotřební daň.

3. Udržení růstu a konkurenceschopnost

V podmínkách globalizované ekonomiky je pro dlouhodobou prosperitu země klíčové udržet stabilní a dostatečně kvalifikovanou pracovní sílu. Česká republika se stejně jako ostatní evropské státy potýká s postupným poklesem domácí populace v produktivním věku, což může vést k nedostatku pracovníků, zpomalení hospodářského růstu a oslabení mezinárodní konkurenceschopnosti. Zahraniční migrace tento trend částečně kompenzuje. Příchod pracovníků v produktivním věku napomáhá udržení křivky ekonomicky aktivní populace, a tím zajišťuje kontinuitu výrobních procesů, poskytování služeb a fungování veřejného sektoru.

4. Přínos v podobě dlouhodobého lidského kapitálu

Úspěšná integrace představuje významný investiční prvek z hlediska budoucího rozvoje pracovního trhu. Děti zahraničních pracovníků, které získají kvalitní vzdělání, jazykové kompetence a potřebné sociální dovednosti, se mohou v dospělosti stát plnohodnotnou součástí ekonomicky aktivní populace. Tím přispívají k dlouhodobému posilování lidského kapitálu, rozšiřování kvalifikované pracovní síly a zvyšování konkurenceschopnosti české ekonomiky.

Z pohledu veřejného sektoru má tento proces rovněž strategický význam – dobře integrovaní mladí lidé z řad migrantů jsou méně závislí na sociální podpoře, aktivně se zapojují do ekonomiky a často přinášejí nové kulturní a jazykové kompetence, které

mohou být výhodou například v mezinárodním obchodě, cestovním ruchu či diplomacii. Investice do vzdělávání a integrace dětí migrantů se tak v dlouhodobém horizontu vrací nejen v podobě vyšších daňových příjmů, ale i v celkovém sociálním a kulturním obohacení společnosti.

4. Zlepšení demografického vývoje

Česká republika, podobně jako většina evropských zemí, čelí dlouhodobému trendu stárnutí populace, nízké porodnosti a postupného úbytku ekonomicky aktivních obyvatel. Zahraniční migrace může v tomto kontextu působit jako významný stabilizační prvek, neboť příliv migrantů v produktivním věku, pomáhá zpomalovat pokles podílu obyvatel v aktivní fázi života. V situaci, kdy česká ekonomika čelí výzvám spojeným se stárnutím populace a rostoucími výdaji na zdravotní a sociální péči, představuje tato skupina ekonomicky aktivních osob jeden z faktorů pro dlouhodobou udržitelnost financí.

Zahraniční migrace představuje mnohočetný jev, který pro veřejný sektor a českou ekonomiku znamená jak specifické výzvy, tak významné příležitosti. Na straně nároků se promítá do nutnosti posilování jazykové podpory, rozšiřování kapacit ve školství a zdravotnictví, řešení bytové politiky a zvyšování administrativní a bezpečnostní zátěže a zajištění účinné koordinační politiky mezi jednotlivými složkami státní správy a samosprávy. Tyto požadavky vyžadují systematický přístup, investice a dlouhodobé strategické plánování.

Současně však migrace přináší i nezanedbatelné přínosy, které se projevují jak v oblasti trhu práce, tak ve veřejných financích a celkovém socioekonomickém rozvoji. Migranti pomáhají řešit nedostatek pracovní síly, přispívají k diverzitě a inovacím a prostřednictvím daní a odvodů se podílejí na financování a zlepšování veřejných služeb. Dlouhodobým přínosem může být i posílení lidského kapitálu prostřednictvím úspěšné integrace migrantů a zlepšení demografického vývoje.

Migrace tak nepředstavuje pouze problém nebo zátěž veřejného sektoru, ale i ekonomickou a společenskou příležitost. Při vhodně nastavené integrační a migrační politice se může stát významným nástrojem pro udržení hospodářského růstu, sociální stability a konkurenceschopnosti České republiky v dlouhodobém horizontu.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo ozřejmit podmínky, za kterých mohou být pracovní síly migračního původu podstatným přínosem pro veřejný sektor, ale i ekonomiku obecně. Na straně druhé byla pozornost soustředěna i na nároky, které imigrací na veřejný sektor vznikají. Dílčí cíl práce si kladl prostřednictvím dotazníkového šetření za úkol přiblížit problém „překvalifikovanosti“.

Praktická část práce ukázala, že zahraniční pracovníci představují (k roku 2023) významnou součást trhu práce v České republice, přičemž jejich prostorová distribuce vykazuje výrazné regionální rozdíly. Největší koncentrace ekonomicky aktivních cizinců se soustřeďuje do hlavního města Prahy a Středočeského kraje. Tato skutečnost souvisí zejména se specifickou rolí hlavního města Prahy, jako ekonomického centra státu a Středočeského kraje, jako jeho zázemí (byť s vlastním rozvinutým průmyslem). Ostatní kraje České republiky společně se sledovaným Královéhradeckým krajem vykazují v absolutních číslech výrazně nižší atraktivitu pro zahraniční pracovníky. Mezi hlavní faktory nižšího výskytu ekonomicky aktivních cizinců patří jak celková nižší ekonomická výkonost krajů, tak menší počet pracovních příležitostí. Svou roli však sehrává i geografická poloha, celková rozloha kraje a úroveň infrastruktury, stejně tak i omezenější nabídka veřejných služeb a možností integrace. Tyto faktory přispívají k tomu, že i přes celkový růst počtu zahraničních pracovníků v ČR, zůstávají ekonomicky aktivní cizinci koncentrovaní pouze ve zmíněných krajích (hlavní město Praha, Středočeský kraj, Jihomoravský kraj).

Analýza sektorového rozložení ekonomicky aktivních cizinců za období let 2018-2023 ukázala, že se zahraniční pracovníci ve velké míře soustřeďují pouze do několika sektorů (dle klasifikace CZ-NACE), charakteristických nižšími nároky na formální vzdělání a vyšší fyzickou náročností. Typicky se jedná o odvětví průmyslu, stavebnictví nebo podpůrných služeb. Zatímco data ukazují na výrazně vysoké zastoupení ekonomicky aktivních cizinců v odvětvích soukromého sektoru, jejich koncentrace ve veřejném sektoru je marginální. Zastoupení zahraničních pracovníků v roce 2023 ve veřejném sektoru³ tvořilo pouze 5 % ze všech ekonomicky aktivních cizinců na území České republiky. Data dále naznačila i disproporce mezi jednotlivými územními celky a kategoriemi sektorů. Tato disproporce je způsobena zejména odlišnou ekonomickou strukturou jednotlivých regionů. Z výsledků praktické části práce je patrná odlišnost sektorové struktury ekonomicky aktivních cizinců zejména v hlavním

³ Pro účel diplomové práce byla pro definování veřejného sektoru vytvořena agregovaná kategorie vycházející z klasifikace CZ-NACE

městě Praze. Oproti tomu zastoupení zahraničních pracovníků ve Středočeském a Královéhradeckém kraji kopíruje, až na výjimky, celkovou sektorovou strukturu ekonomicky aktivních cizinců v České republice. Patrná specifika tu lze nalézt a předpokládat je i v dalších územních celcích. To ukazuje, že struktura zahraniční pracovní síly není homogenní, ale odráží odlišnosti jednotlivých regionů.

Získaný vzorek dat z dotazníkového šetření ukázal, že do České republiky směřují i takoví pracovníci, jejichž kvalifikační i profesní potenciál není na českém trhu práce plně využit.

Poslední část práce ukazuje, že veřejný sektor je v souvislosti s migrací vystaven řadě výzev, zejména v oblasti zajištění dostatečné kapacity a kvality služeb s ohledem na sociální a jazykovou rozdílnost migrantů. Současně tato část diplomové práce ozřejmuje i pozitivní dopady zahraniční migrace na fungování veřejných služeb a ekonomiku obecně a ukazuje její prokazatelné výhody.

Z provedené analýzy tak vyplývá, že migraci nelze vnímat pouze jako zátěž pro veřejný sektor, ale také jako příležitost pro rozvoj ekonomiky a společnosti. Klíčovou roli zde hraje kvalita integračních politik, schopnost využít potenciál cizinců, odpovídající jejich kvalifikaci a zároveň zajistit rovnováhu mezi nároky a přínosy, které s sebou zahraniční migrace přináší.

S ohledem na uvedené výsledky se nabízí řada úvah. Instrukce by měly prostřednictvím vhodně zvolených nástrojů motivovat k rovnoměrnější distribuci ekonomicky aktivních cizinců. Problém však může nastat v nedostatečné připravenosti dalších regionů a v neexistenci dostatečné poptávky po zahraničních pracovnících. Částečným řešením tohoto problému by mohlo být lepší využití potenciálu kvalifikovaných pracovníků, a to i za využití potenciálu migrantů na pozicích veřejného sektoru. To lze však naplnit pouze při vzájemné ochotě spolupráce, což otevírá prostor pro zlepšení politik v oblasti integrace a zaměstnanosti.

Lidé mají přirozenou tendenci chránit a podílet se na tom, s čím se identifikují a považují za své vlastní. Přílišná heterogenita v podobě vysokého zastoupení migrantů může tyto přirozené mechanismy oslabovat a v některých případech vést k pocitu ztráty identity nebo ohrožení kulturních hodnot. To se následně může projevit i poklesem motivace k individuálním nebo kolektivním výkonům.

Vyvstává tak otázka, jaké množství cizinců je optimální přijmout a jak (zda vůbec) je možné prostřednictvím vhodně nastavené migrační politiky zajistit nejen přijímání určitého množství cizinců, ale také jejich efektivní a dlouhodobě udržitelnou integraci do majoritní společnosti.

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

Obrázek 1: Kategorizace migrace dle Bartoš, Macháček et al. (2011).....	16
Obrázek 2: Základní kauzality ovlivňující migraci	30
Obrázek 3: Vývoj počtu ekonomicky aktivních cizinců v krajích s nejvyšším zastoupením zahraniční pracovní síly v letech 2018-2023	39
Obrázek 4: Prostorové rozložení ekonomicky aktivních cizinců v ČR v roce 2023	40
Obrázek 5: Procent ekonomicky aktivních cizinců v jednotlivých krajích v roce 2023	42
Obrázek 6: Sektorová struktura ekonomicky aktivních cizinců v roce 2023	46
Obrázek 7: Vývoj ekonomicky aktivních cizinců v 5 nejčteněji zastoupených sekcích za období 2018-2023	48
Obrázek 8: Podíl zahraničních pracovníků ve veřejném a soukromém sektoru v roce 2023 ...	49
Obrázek 9: Vývoj počtu cizinců v segmentech veřejného sektoru za období 2018-2023	50
Obrázek 10: Zastoupení ekonomicky aktivních cizinců v sektorech s největší zaznamenanou odlišností výpočtů na území hlavního města Prahy (2023)	53
Obrázek 11: Podíl 5 nejpočetněji zastoupených sekcí zahraničními pracovníky na území Středočeského kraje (2023)	55
Obrázek 12: Věkové zastoupení vzorku cizinců v segmentu stavebnictví (2024)	59
Obrázek 13: Státní příslušnost sledovaného vzorku cizinců (2024).....	60
Obrázek 14: Podíly vzorku cizinců s jednotlivými úrovněmi znalosti českého jazyka (2024)	61
Obrázek 15: Plánovaná doba setrvání respondentů na území České republiky (2024).....	62
Tabulka 1: Přehled „push“ a „pull“ faktorů dle Lee (1966)	22
Tabulka 2: Vybrané poměrové ukazatele vyjadřující míru a intenzitu migrace.....	33
Tabulka 3: Vývoj počtu zahraničních pracovníků v ČR v letech 2018-2023.....	37
Tabulka 4: Počet zahraničních pracovníků v okresech Královéhradeckého kraje (2023).....	44
Tabulka 5: Nejčteněji zastoupené sektory ekonomicky aktivními cizinci v Královéhradeckém kraji v roce 2023 – porovnání obou výpočtových metod	57
Tabulka 6: Nejvyšší dosažené vzdělání vzorku cizinců (2024).....	60

POUŽITÁ LITERATURA

1. *ANALÝZA VNITŘNÍ MIGRACE V KARLOVARSKÉM KRAJI*. Diplomová práce. Praha: VŠE, 2017.
2. BARTOŠ, Michael. *Amenitní migrace do venkovských oblastí České republiky*. [Kostelec nad Černými lesy]: Lesnická práce, 2011. ISBN 978-80-87154-49-6.
3. *Bezpečnostní aspekty migrace*. Online. In: Ministerstvo vnitra České republiky. 2025. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/chh/clanek/bezpecnostni-aspekty-migrace.aspx>. [cit. 2025-08-22].
4. *CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICE*. Online. 2021, roč. 2021, č. CSU - 009597/2021. Praha, 2021. [cit. 2025-08-07].
5. *CIZINCI V ČESKÉ REPUBLICE*. Online. 2024, roč. 2024, č. 290027-24. Praha, 2024. [cit. 2025-08-07].
6. *Definice klíčových termínů*. Online. In: *Migrace a integrace v bavorsko-českém příhraničním regionu*. 2018. Dostupné z: s://mintegration.zcu.cz/porozumet-migraci/definice-klicovych-terminu/?utm_source=chatgpt.com. [cit. 2025-08-22].
7. *Ekonomické subjekty ve Středočeském kraji v roce 2023*. Online. In: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. 2024. Dostupné z: <https://csu.gov.cz/stc/ekonomicke-subjekty-ve-stredoceskem-kraji-v-roce-2023>. [cit. 2025-07-20].
8. *Charakteristika kraje*. Online. In: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. 2025. Dostupné z: https://csu.gov.cz/hkk/strucna_charakteristika_kraje. [cit. 2025-07-24].
9. *Kdo jsou environmentální migranti a jaká právní úprava se na ně vztahuje*. Online. In: Ústav mezinárodních vztahů Praha. 2021. Dostupné z: https://www.iir.cz/kdo-jsou-environmentalni-migranti-a-jaka-pravni-uprava-se-na-ne-vztahuje?utm_source=chatgpt.com. [cit. 2025-08-22].
10. KING, Russell. *Atlas lidské migrace*. Praha: Mladá fronta, 2008. ISBN 978-80-204-1706-0.
11. MACHÁČEK, Jaroslav; PROKOP, Viktor a ZDRAŽIL, Pavel. *Prostorová ekonomie: distanční opora*. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2019. ISBN 978-80-7560-256-5.

12. MASSEY, Douglas S. *Ekonomický rozvoj a mezinárodní migrace v komparativní perspektivě*. Překlad Jakub HERÁK a Romana MARKSOVÁ. Praha: Masarykova demokratická akademie, 2019. Překlad původního článku publikovaného v: *Population and Development Review*. 1988, roč. 14, č. 3, s. 383–413.
13. *Migrace*. Online. In: AntropoWeb. 2025. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/migrace>. [cit. 2025-08-22].
14. *Migrace: Proč lidé opouštějí své domovy?* Online. In: Evropský parlament. 2023. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/topics/cs/article/20200624STO81906/migrace-proc-lide-opousteji-sve-domovy?utm_source=chatgpt.com. [cit. 2025-08-22].
15. PALÁT, Milan. *Determinanty vzniku migrace a statistiky cizinců v Evropské unii*. Monografie (Key Publishing). Ostrava: Key Publishing, 2014. ISBN 978-80-7418-228-0.
16. *Policie České republiky – Služba cizinecké policie*. Online. In: Policie České republiky. 2025. Dostupné z: <https://policie.gov.cz/clanek/o-nas-831034.aspx>. [cit. 2025-08-22].
17. *Povinné adaptačně integrační kurzy pro cizince v České republice*. Online. In: Velvyslanectví České republiky v Kuvajtu. 2021. Dostupné z: https://mzv.gov.cz/kuwait/cz/viza_a_konzularni_informace/povinne_adaptacne_integracni_kurzy_pro.html. [cit. 2025-08-22].
18. *PŘÍČINY VZNIKU MIGRACE A REFLEXE SOUVISEJÍCÍCH TEORIÍ*. Online. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2014. ISSN 978-80-210-6840-7. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/CZ.MUNI.P210-6840-2014-91>. [cit. 2025-08-22].
19. *Reflexe migračních teorií*. Online. 2007, roč. 122., č. 2. 2007. ISSN 1212-0014. Dostupné z: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/983422/mod_resource/content/1/Drbohlov%20%20Uherek%20%20E2%80%93%20Reflexe%20migra%C4%8Dn%C3%ADch%20teori%C3%AD.pdf. [cit. 2025-08-22].
20. *VYBRANÉ TEORIE MIGRACE A JEJICH VÝZNAM PŘI VYTVÁŘENÍ MIGRAČNÍCH POLITIK*. Praha: FMV VŠE, 2010. ISSN 0572-3042.

21. *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*. Online. Clarendon Press Oxford, 1999. ISBN 978-0191584084. Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/oso/9780198294429.001.0001>. [cit. 2025-08-22].
22. *Zaměstnaní podle odvětví ekonomické činnosti CZ-NACE – Hlavní město Praha*. Online. In: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD – Veřejná Databáze. 2025. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZAM03&z=T&f=TABULKA&katalog=30853&str=v221&u=v228_VUZEMI_100_3018. [cit. 2025-08-07].
23. *Zaměstnaní podle odvětví ekonomické činnosti CZ-NACE – Královéhradecký kraj*. Online. In: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD – Veřejná Databáze. 2025. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZAM03&z=T&f=TABULKA&katalog=30853&str=v221&u=v228_VUZEMI_100_3085. [cit. 2025-08-07].
24. *Zaměstnaní podle odvětví ekonomické činnosti CZ-NACE – Středočeský kraj*. Online. In: ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD – Veřejná Databáze. 2025. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZAM03&z=T&f=TABULKA&katalog=30853&str=v221&u=v228_VUZEMI_100_3026. [cit. 2025-08-07].
25. *Zákon č. 234/2014 Sb. Zákon o státní službě*. Online. In: ZÁKONY PRO LIDI. AION CS, 2014. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2014-234?text=ob%C4%8Danskvtv%C3%AD>. [cit. 2025-08-07].

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A: Sektorová struktura zaměstnanosti cizinců v období 2018–2023

Příloha B: Dotazníky – ČJ, AU, AJ

PŘÍLOHA A: Sektorová struktura zaměstnanosti cizinců v období 2018–2023

Sektor	2023	2022	2021	2020	2019	2018
SEKCE A – ZEMĚDĚLSTVÍ, LESNICTVÍ A RYBÁŘSTVÍ	23 345	23 092	21 995	22 643	16 594	14 539
SEKCE B – TĚŽBA A DOBÝVÁNÍ	1 906	1 740	1 767	2 277	2 637	2 609
SEKCE C – ZPRACOVATELSKÝ PRŮMYSL	219 216	220 318	198 354	184 571	178 717	167 694
SEKCE D – VÝROBA A ROZVOD ELEKTRINY, PLYNU, TEPLA A KLIMATIZOVANÉHO VZDUCHU	1 804	1 678	1 606	1 572	1 529	1 516
SEKCE E – ZÁSOBOVÁNÍ VODOU; ČINNOSTI SOUVISEJÍCÍ S ODPADNÍMI VODAMI, ODPADY A SANACEMI	3 927	3 734	3 186	2 800	2 511	2 313
SEKCE F – STAVEBNICTVÍ	76 317	71 237	65 974	59 417	58 041	52 012
SEKCE G – VELKOOBCHOD A MALOOBCHOD; OPRAVY A ÚDRŽBA MOTOROVÝCH VOZIDEL	78 301	75 213	67 885	63 101	61 816	56 264

SEKCE H – DOPRAVA A SKLADOVÁNÍ	52 833	47 776	41 521	35 550	32 334	29 012
SEKCE I – UBYTOVÁNÍ, STRAVOVÁNÍ A POHOSTINSTVÍ	45 919	40 363	32 621	31 704	32 072	27 651
SEKCE J – INFORMAČNÍ A KOMUNIKAČNÍ ČINNOSTI	32 992	31 029	28 715	27 531	27 294	24 404
SEKCE K – PENĚŽNICTVÍ A POJIŠŤOVNICTVÍ	8 184	7 605	7 162	6 840	6 764	6 263
SEKCE L – ČINNOSTI V OBLASTI NEMOVITOSTÍ	12 503	12 539	11 321	10 481	9 578	8 999
SEKCE M – PROFESNÍ, VĚDECKÉ A TECHNICKÉ ČINNOSTI	39 537	38 298	36 252	34 616	35 545	32 921
SEKCE N – ADMINISTRATIVNÍ A PODPŮRNÉ ČINNOSTI	165 269	152 595	124 496	113 943	111 363	99 815
SEKCE O – VEŘEJNÁ SPRÁVA A OBRANA; POVINNÉ SOCIÁLNÍ ZABEZPEČENÍ	1 685	1 948	1 183	1 119	1 115	990
SEKCE P – VZDĚLÁVÁNÍ	15 852	15 122	12 913	12 562	13 228	11 604
SEKCE Q – ZDRAVOTNÍ A SOCIÁLNÍ PÉČE	21 200	20 167	16 791	15 410	14 318	13 184

SEKCE R – KULTURNÍ, ZÁBAVNÍ A REKREAČNÍ ČINNOSTI	5 852	5 691	4 800	4 203	4 315	3 678
SEKCE S – OSTATNÍ ČINNOSTI	9 823	8 912	7 509	7 291	7 317	6 626
SEKCE T – ČINNOSTI DOMÁCNOSTÍ JAKO ZAMĚSTNAVATE LŮ; ČINNOSTI DOMÁCNOSTÍ PRODUKUJÍCÍCH BLÍŽE NEURČENÉ VÝROBKY A SLUŽBY PRO VLASTNÍ POTŘEBU	103	96	107	89	122	103
SEKCE U – ČINNOSTI EXTERITORIÁLNÍCH ORGANIZACÍ A ORGÁNŮ	1 392	1 363	1 344	1 241	1 266	1 116
Nezjištěno	5 985	12 774	14 328	5 203	3 394	5 363
Platné živnostenské oprávnění (MPO)	118 383	111 693	102 422	97 803	93 781	89 843
Celkem	942 328	904 983	804 252	741 967	715 651	658 519

Zdroj: (vlastní zpracování dle dat ČSÚ, 2021, 2024)

PŘÍLOHA B: *Dotazníky – ČJ, AU, AJ*

Dotazník

Vážení respondenti,

do rukou se Vám, jako přistěhovalým a aktivně zapojeným do pracovního trhu na území ČR, dostává dotazník, který si klade za cíl zjistit uplatnění Vašeho vzdělání na českém trhu práce.

Dotazník je anonymní a informace budou sloužit výhradně pro účely diplomové práce.

Velice děkuji za Váš čas a ochotu spolupráce.

Bc. Diana Kuncová

studentka Fakulty ekonomicko-správní, Univerzity Pardubice

Základní informace o respondentovi

1. Pohlaví

- žena
 muž

2. Věk

- 0–19
 20–24
 25–39
 40–54
 55–59
 60–64
 65+

3. Státní příslušnost

- Slovensko
 Ukrajina
 Rusko
 Polsko
 Bulharsko

Jiné? Prosím uveďte:

4. Rodinný stav

- Svobodný
 Vdaná / ženatý
 Rozvedená / rozvedený
 Vdova / vdovec
 V trvalém vztahu
-

Informace o migraci, vzdělání a zaměstnání

5. Místo bydliště před příchodem do ČR

Prosím uveďte:

6. Datum / rok příjezdu do ČR

Prosím uveďte:

7. Dosažené vzdělání (*nejvyšší ukončené*)

Prosím uveďte:

8. Pracovní pozice před příjezdem do ČR

Prosím uveďte:

9. Pracovní pozice v ČR – aktuální

Prosím uveďte:

10. Pracovní status
- Zaměstnaný
 - Osoba samostatně výdělečně činná (OSVČ)
11. Znalost českého jazyka
- Plně rozumím
 - Rozumím, ale písemná forma mi dělá obtíže
 - Částečně ano
 - Pouze základy
 - Nedorozumím se vůbec
12. Co nejvíce ovlivnilo výběr Vaší pracovní pozice?
- Znalost (neznalost) českého jazyka
 - Znalost (neznalost) českého prostředí / kultury
 - Výše finančních prostředků při příchodu do ČR
 - Administrativní obtížnost vyřízení pracovního povolení
- Jiné? Prosím uveďte:
13. Setkal jste se s odmítnutí pracovní pozice na základě Vaší odlišné národnosti?
- Ano
 - Ne
14. Jste spokojený/a s pracovní pozicí? Uvažujete o změně pracovní pozice?
- Ano, o změně neuvažuji
 - Ano, ale o změně uvažuji
 - Ne, ale změně neuvažuji
 - Ne, a uvažuji / chci změnu
15. Byl Váš příchod do ČR motivován získáním pracovní pozice?
- Ano
 - Ne
16. Pokud ANO, co Vás vedlo k získání pracovní pozice v ČR?
- Finanční ohodnocení
 - Úplatnění získaného vzdělání
 - Rodinné vazby v ČR
 - Vazby k ČR
 - Setrvání po dokončení vzdělání v ČR
 - Žádost zaměstnavatele
- Jiné? Prosím uveďte:
17. Jak dlouho chcete setrvat v ČR?
- Maximálně po dobu trvání povolení k práci v ČR
 - do 5 let
 - do 10 let
 - 10 let+
 - Nechci ČR opustit

Анкета

Шановні респонденти!

Як переселенці та особи, активно залучені до ринку праці Чеської Республіки, Ви отримали анкету, що має на меті з'ясувати можливості застосування Вашої освіти на чеському ринку робочої сили.

Анкета є анонімною, а отримана інформація слугуватиме виключно для цілей дипломної роботи.

Щиро дякую за Ваш час і готовність до співпраці.

Бак-р Діана Кунцова
студентка факультету економіки та управління Пардубицького університету

Основна інформація про респондента

1. Стать
☐ жінка
☐ чоловік	3. Національність
☐ Словаччина
☐ Україна
☐ Росія
☐ Польща
☐ Болгарія
Інше? Будь ласка, зазначте:.....
2. Вік
☐ 0–19
☐ 20–24
☐ 25–39
☐ 40–54
☐ 55–59
☐ 60–64
☐ понад 65	4. Сімейний стан
☐ Неодружений
☐ Одружена / одружений
☐ Розлучена / розлучений
☐ Вдова / вдівець
☐ У тривалих стосунках
-

Інформація про міграцію, освіту і працевлаштування

5. Місце проживання до приїзду в ЧР
Будь ласка, зазначте:.....
6. Дата / рік приїзду в ЧР
Будь ласка, зазначте:.....
7. Набута освіта (*найвища завершена*)
Будь ласка, зазначте:.....
8. Робота до приїзду в ЧР
Будь ласка, зазначте:.....
9. Робота в ЧР — нинішня
Будь ласка, зазначте:.....

10. Трудовий статус
- Найманий працівник
 - Самозайнята особа
11. Знання чеської мови
- Повністю розумію
 - Розумію, але письмова форма для мене складна
 - Частково так
 - Лише основи
 - Не розумію зовсім
12. Що найбільше вплинуло на Ваш вибір роботи?
- Знання (незнання) чеської мови
 - Знання (незнання) чеського середовища / культури
 - Розмір фінансових коштів на момент приїзду в ЧР
 - Адміністративна складність отримання дозволу на працевлаштування
- Інше? Будь ласка, зазначте:.....
13. Чи відмовляли Вам у прийнятті на роботу через те, що Ви іншої національності?
- Так
 - Ні
14. Чи задоволені Ви своєю роботою? Чи розглядаєте Ви можливість зміни роботи?
- Так, можливість зміни не розглядаю
 - Так, але можливість зміни розглядаю
 - Ні, але можливість зміни не розглядаю
 - Ні, розглядаю можливість / бажаю зміни
15. Ваш переїзд у ЧР був мотивований пошуком роботи?
- Так
 - Ні
16. Якщо ТАК, що спонукало Вас влаштуватися на роботу в ЧР?
- Фінансова вигода
 - Застосування набутої освіти
 - Родинні зв'язки в ЧР
 - Зв'язки з ЧР
 - Подальше перебування в ЧР після завершення навчання
 - Запит роботодавця
- Інше? Будь ласка, зазначте:.....
17. Як довго Ви хочете залишатися в ЧР?
- Не довше ніж на період дії дозволу на роботу в ЧР
 - до 5 років
 - до 10 років
 - понад 10 років
 - Я не хочу залишати ЧР

Questionnaire

Dear respondents,

as immigrants actively participating in the labor market in the Czech Republic, you have been given a questionnaire aimed at determining the applicability of your education in the Czech labor market.

The questionnaire is anonymous and the collected information will be used exclusively for the purposes of the diploma thesis.

Thank you very much for your time and willingness to cooperate.

Bc. Diana Kuncová

student of the Faculty of Economics and Administration, University of Pardubice

Basic information about the respondent

1. Gender

- female
 male

2. Age

- 0–19
 20–24
 25–39
 40–54
 55–59
 60–64
 65+

3. Nationality

- Slovakia
 Ukraine
 Russia
 Poland
 Bulgaria

Other? Please specify:

4. Marital status

- Single
 Married
 Divorced
 Widowed
 In a permanent relationship
-

Information on migration, education and employment

5. Place of residence before the arrival in the Czech Republic

Please specify:

6. Date / year of the arrival in the Czech Republic

Please specify:

7. Attained education (highest level of education completed)

Please specify:

8. Job positions before arriving in the Czech Republic

Please specify:

9. Current job position in the Czech Republic

Please specify:

10. Employment status
- Employed
 - Own-account worker
11. Knowledge of the Czech language
- I fully understand
 - I understand, but I struggle with the written form
 - Partly yes
 - Just the basics
 - I don't understand all
12. What most influenced the choice of your job position?
- Knowledge (lack of knowledge) of the Czech language
 - Knowledge (lack of knowledge) of the Czech environment / culture
 - Amount of funds upon the arrival in the Czech Republic
 - Administrative difficulty in obtaining a work permit
- Other? Please specify:
13. Have you ever been refused a job on the basis of your different nationality/citizenship?
- Yes
 - No
14. Are you satisfied with your job position? Are you considering a job change?
- Yes, I am satisfied, and I am not considering a change
 - Yes, I am satisfied, but I am considering a change
 - No, I am not satisfied, but I am not considering a change
 - No, I am not satisfied, and I am considering / I want a change
15. Was your arrival in the Czech Republic motivated by getting a job?
- Yes
 - No
16. If YES, what made you want to get a job in the Czech Republic?
- Pay packet
 - Applying your education
 - Family ties in the Czech Republic
 - Ties to the Czech Republic
 - Remaining after completing education in the Czech Republic
 - Your employer's request
- Other? Please specify:
17. How long do you want to stay in the Czech Republic?
- For the maximum duration of the work permit in the Czech Republic
 - Up to 5 years
 - Up to 10 years
 - More than 10 years
 - I do not want to leave the Czech Republic